

nieuwland nationaal park

Nationaal Park Nieuw Land

Onderbouwing van de aanvraag

/	Voorwoord	4
/	1 Aanleiding voor de aanvraag	6
/	2 Het verhaal van Nieuw Land	10
/	2.1 Gemaakt land	12
/	2.2 Oostvaardersplassen	17
/	2.3 Lepelaarplassen	19
/	2.4 Markermeer	20
/	2.5 Marker Wadden en Trintelzand	22
/	2.6 De volgende stap: Nationaal Park	23
/	3 Het perspectief van Nieuw Land	30
/	3.1 Regionaal perspectief	32
/	3.2 Ecologisch perspectief	34
/	3.3 Waterperspectief	36
/	3.4 Sociaal-economisch perspectief	36
/	3.5 Recreatief en toeristisch perspectief	38
/	3.6 Duurzaamheidsperspectief	41
/	3.7 Organisatorisch perspectief	41
/	3.8 Financieel perspectief	42
/	4 De agenda van Nieuw Land	44
/	4.1 Masterplan met uitvoeringsprogramma	46
/	4.2 Samenwerking	46
/	4.3 Ruimtelijke projecten en zonering	46
/	4.4 Publieksbereik	48
/	4.5 Onderzoek	50

Bij Almere en Lelystad, op een vleugelslag van Amsterdam, ligt een groot en verrassend natuurgebied: Nieuw Land. Een gevarieerd, waterrijk landschap waar jonge deltanatuur haar gang kan gaan. Een door mensenhand gemaakt land waar we nog steeds aan doorbouwen. Ieder bezoek is er anders en altijd is het een belevenis. De provincie, gemeenten en terreinbeheerders dragen dit bijzondere gebied voor als een nieuw Nationaal Park.

/ GEMAAKT LAND

De Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen, Marker Wadden, Trintelzand en het Markermeer vertellen samen het typisch Nederlandse verhaal van het op water gewonnen land. 85 jaar geleden is de Zuiderzee getemd door de bouw van de Afsluitdijk. Grote oppervlakten zijn drooggelegd en in gebruik genomen, als landbouwgrond of voor nieuwe steden. In het laagst gelegen deel van de polders kreeg de natuur de ruimte. Hier ontstond een nieuwe wildernis. Het zoete water van het Markermeer groeide uit tot een vogelparadijs, terwijl het lag te wachten op inpoldering. Geen enkel bestaand Nationaal Park binnen of buiten Nederland vertelt zo'n verhaal.

/ WERELDSE NATUUR

Het water, de plassen en moerassen en de grazige vlaktes en ruigtes bieden ongekende ruimte aan de natuur, binnen door de mens gecreëerde omstandigheden. Grote aantallen broedvogels brengen hier hun jongen groot. Trekvogels strijken in het gebied neer om aan te sterken. Wintergasten vinden er voedsel en beschutting, totdat ze in het voorjaar weer terugkeren naar de poolgebieden. Uit Nederland verdwenen soorten zijn weer teruggekeerd: de zilverreiger bijvoorbeeld, en de zeearend. Wilde runderen, konikpaarden en edelherten doorkruisen de vlaktes. De omliggende bossen maken het landschapsecologische systeem van de delta compleet. Niet voor niets hebben grote delen van Nieuw Land de status Natura 2000 en zijn de Oostvaardersplassen gewaardeerd met een Europees diploma voor Natuurbeheer.

/ ONBEGRENSDE POTENTIE

Nieuw Land heeft nog veel meer in haar mars. Zowel ecologisch als toeristisch en recreatief. We zijn druk doende om dat potentieel te verzilveren. De Marker Wadden krijgen meer eilanden. Hier wordt letterlijk nieuw land gemaakt. Dankzij maatregelen die het ecosysteem verbeteren, wordt de natuur in de kerngebieden robuuster. We maken de natuur ook aantrekkelijker voor bezoekers. We breiden de bereikbaarheid en toegankelijkheid van Nieuw Land uit. Je kunt er straks over kilometers nieuwe wandelpaden, fietsroutes en strand struinen. Nieuwe poortgebieden bij Lelystad en Almere zullen de bezoeker verwelkomen.

/ HARTELIJKE AVONTURIER

Nieuw Land krijgt een uitstraling van formaat. Hoe robuuster en aantrekkelijker de natuur is, des te meer draagt het gebied bij aan de passie voor de natuur bij zijn bezoekers. Nieuw Land wordt een gebiedseigen merknaam, waaraan een sterk eigen karakter is verbonden. Het merk Nieuw Land staat voor avontuurlijk, open, levendig, innovatief en toonaangevend. Het staat kort en goed voor het karakter van het gebied als Hartelijke Avonturier. Dit karakter komt tot uiting in de visie op de natuurontwikkeling, de inrichting van de gebieden, de opzet van het onderzoek, de communicatie naar bezoekers en het educatieve en recreatieve aanbod.

/ MAATSCHAPPELIJK EN ECONOMISCH VAN WAARDE

Terreinbeheerders heten bezoekers welkom met professionele krachten en vrijwilligers. Voor scholen worden lesprogramma's en avonturen opgezet. Ondernemers, culturele instellingen en anderen krijgen ruimte om initiatieven te ontplooien die het gebied versterken. Uiteraard binnen de grenzen die de natuur stelt. Marktpartijen melden zich om bij te dragen aan de ambities. Nu al verwelkomt Nieuw Land jaarlijks vele honderdduizenden bezoekers uit binnen- en buitenland. Dit levert banen op in de recreatie, toerisme en horeca. Het indirecte effect op de economie is veel groter. Internationale bedrijven en kennisinstellingen vestigen zich graag in een

Vogelvlucht /

Bron / H+N+S landschapsarchitecten

regio waar de kwaliteit van leven hoog is. Nieuw Land draagt daaraan bij. Het maakt de leef-omgeving in de Metropoolregio Amsterdam groener, gezonder en aantrekkelijker.

/ ORGANISATIE OP MAAT

Nieuw Land vraagt om een professionele en slagvaardige organisatie. Een organisatie die optimaal gebruik maakt van de krachten van de afzonderlijke partijen en die optimaal gebruik weet te maken van de onderscheidende kwaliteiten van de vier deelgebieden. Daarom bundelen de provincie Flevoland, de gemeenten Almere en Lelystad, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en het Flevo-landschap de krachten. Zij ontwikkelen hun samenwerking stap voor stap, gebruik makend van de korte lijnen die er al zijn. Elke keer reagerend op de kansen die zich aandienen en de

omvang van het werk dat verzet moet worden. Individueel op basis van onderlinge afspraken, of collectief wanneer dat de samenhang of efficiëntie bevordert.

/ ALTIJD ANDERS

Doordat Nieuw Land zich blijft ontwikkelen, is ieder bezoek een verrassing. Elke keer is het landschap anders. Natuurlijk hebben de seizoenen en de weersomstandigheden grote invloed op de wisselwerking tussen land en water en de aanblik van de natuur. Maar ook de ontwikkeling van nieuwe natuur schrijdt gestaag voort. Waar instandhouding en continuïteit doorgaans de boventoon voeren bij Nationale Parken, bepalen verandering en avontuur het karakter van Nieuw Land.

voorwoord

Voor u liggen de 'geboortepapieren' van Nationaal Park Nieuw Land. Hierin staat beschreven wat Nationaal Park Nieuw Land is en hoe het gebied wil uitgroeien tot een Nationaal Park van internationale klasse. Zeven partijen hebben de handen ineen geslagen om met elkaar dit Nationale Park op de kaart te zetten. Wat drie jaar geleden begon met een provinciale coalitieafspraken voor een prachtig natuurgebied is uitgegroeid tot een uitdagende, gezamenlijke ambitie. Dit stuk verwoordt die ambitie en bovenal de manier waarop we samen die ambitie willen realiseren.

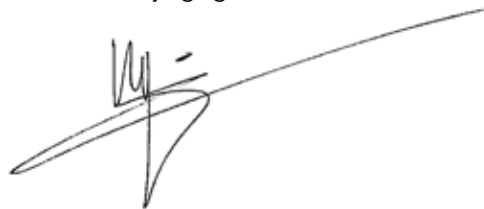
De natuurwaarde en -beleving zijn de belangrijkste pijlers van Nieuw Land. Maar het is meer dan alleen natuur. Nieuw Land vertelt een uniek Nederlands verhaal. Hoe het land door mensenhand is gemaakt op de bodem van de zee. Hoe de natuur, terwijl de plannen zich verder ontwikkelden, de ruimte vond en uitgroeide tot wat wij vandaag kunnen zien en beleven. Natuur van internationaal belang die zich vrij ontwikkelt op een volledig door de mens gevormde basis: nergens ter wereld komt deze Nederlandse paradox zo grootschalig en spectaculair tot uiting. Deze rijke ervaring willen wij delen.

Je kunt je als mens heel klein voelen, overgeleverd aan de elementen op het Markermeer of de kilometers lange stranden van de Marker Wadden, waar de horizon eindeloos ver weg lijkt. Verrast worden door een ontmoeting met een bever of een kudde edelherten langs de randen van de Oostvaardersplassen of voelen hoe de grond er trilt als een kudde wilde paarden voorbij denderd. Een roerdomp spotten in het riet van de Lepelaarplassen, terwijl een zeearend overkomt. Je kunt je in een van de bezoekerscentra realiseren dat die grote zilvereigers hier de eerste plek in West-Europa gevonden hebben om zich te vestigen, nadat ze al sinds de Middeleeuwen niet meer in Nederland voorkwamen.

Nationaal Park Nieuw Land biedt de mogelijkheid overweldigende natuur te ervaren op een steenworp afstand van de Metropoolregio Amsterdam.

Kansen voor het toerisme, die ook kansen voor werkgelegenheid en economische ontwikkeling met zich meebrengen. Economische ontwikkeling die bijdraagt aan de ontwikkeling en beheer van de natuur, onder de garantie dat de natuurwaarde gewaarborgd is. Want onbezorgd en in alle vrijheid groeien en ontwikkelen kan alleen op een solide basis.

Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Flevoland, Almere en Lelystad, Rijkswaterstaat en Flevoland ervaren het laten groeien en ontwikkelen van het Nationaal Park als een avontuur. We willen met elkaar onderzoeken welke avonturen er nog meer mogelijk zijn. Niet alleen voor ons, maar voor iedereen. De status van Nationaal Park biedt ons een gezamenlijke vlag van niet te overschatten waarde voor het avontuur dat we samen aan zijn gegaan.

Michiel Rijsberman
Gedeputeerde Provincie Flevoland
Voorzitter stuurgroep Nationaal Park Nieuw Land

Fotografie / Diederike Grijns

“We willen met elkaar onderzoeken welke avonturen er nog meer mogelijk zijn. Niet alleen voor ons, maar voor iedereen.”

1

aanleiding vo

A photograph of a fox leaping through a marshy area. The fox is captured mid-air, its body arched as it moves through shallow water and tall, thin reeds. The fox's fur is a mix of brown and orange, and its tail is bushy and upright. The background is a dense thicket of reeds, creating a textured, golden-brown backdrop. The water is calm, reflecting the light and the surrounding vegetation. The overall scene is captured in a warm, golden light, suggesting a sunrise or sunset setting.

oor de aanvraag

100 jaar na vaststelling van
de Zuiderzeewet ligt hier een
groot en uniek natuurgebied.

Jong polderland, nog maar een halve eeuw geleden drooggelegd, is uitgegroeid tot een van Europa's belangrijkste natuurgebieden. Afgedamd water heeft zich ontwikkeld tot vogelparadijs. Opgespoten eilanden geven de natuur veerkracht. Het is nu, in 2018, honderd jaar geleden dat de Zuiderzeewet is vastgesteld. Toen werd vastgelegd dat de Staat de Zuiderzee zou afsluiten en gedeelten van het gebied zou inpolderen. Het is nu vijftig jaar geleden dat de laatste polder, Zuidelijk Flevoland, drooggemaakt is. Dit jaar zal naar alle waarschijnlijkheid het eerste eiland van de Marker Wadden opengesteld worden voor het publiek. Een mooi en passend jaar om de unieke, door mensenhand gemaakte deltanatuur te bekronen met de status van Nationaal Park. Die status zal de maatschappelijke betrokkenheid bij de natuur vergroten en de verdere ontwikkeling versnellen.

'Nieuw Land' is de toepasselijke naam van dit beoogde Nationaal Park. Het brengt binnendijkse en buitendijkse natuurgebieden bij elkaar. Het bestaat uit de Lepelaarplassen en de Oostvaardersplassen, de Marker Wadden, Trintelzand en het aangrenzende deel van het Markermeer. Het omvat zones rondom de natuurkernen met extra mogelijkheden voor het publiek om kennis te maken met de natuur en ervan te genieten. Met Nieuw Land ontstaat een Nationaal Park dat qua omvang, ecologisch systeem en maatschappelijk achterland tot de belangrijkste van Nederland gaat horen. Een Nationaal Park bovendien dat als geen ander de verhalen vertelt van door de mens gewonnen land, dat zich heeft ontwikkeld tot een onmisbare pleisterplaats voor talloze trekvogels, in een zorg-

vuldig begeleid samenspel van water en wildernis in een verstedelijkte omgeving. Verhalen waar nog dagelijks aan doorgeschreven wordt – ook wat dat betreft kan Nieuw Land een bijzondere plaats innemen in het spectrum van Nationale Parken.

// Nieuw Land brengt
binnendijkse en buitendijkse
natuur bij elkaar //

Zo geven we invulling aan de verantwoordelijkheid voor een natuurgebied dat internationaal verschil maakt, waarvan het belang reikt tot op andere continenten. Tegelijk willen we die natuur

Overzichtskaart natuurgebieden /

ook nationaal en lokaal betekenis geven. Die verantwoordelijkheid weegt minstens zo zwaar. Alleen als de samenleving zich sterk bij de natuur betrokken voelt, leveren de investeringen het maatschappelijke rendement op van een heilzame en aantrekkelijke leefomgeving en zijn ze duurzaam geborgd. Die betrokkenheid ontstaat als mensen zo'n gebied kennen, als ze er kunnen komen, als ze er bestemmingen en bezigheden hebben en avonturen kunnen beleven. Dat geldt in het bijzonder voor natuur in een sterk verstedelijkte regio, zoals de Metropoolregio Amsterdam met zijn 2,4 miljoen inwoners.

Deze aanvraag wordt ingediend door Gedeputeerde Staten van Flevoland, met steun van de direct betrokken terreinbeheerders en gemeenten:

- / provincie Flevoland
- / gemeente Almere
- / gemeente Lelystad
- / Het Flevo-landschap
- / Staatsbosbeheer
- / Vereniging Natuurmonumenten
- / Rijkswaterstaat (bij een positief advies van de ministeries van LNV en I&W)

Het predicaat 'Nationaal Park' is een logisch vervolghoofdstuk in het verhaal van Nieuw Land. In Nederland kan de minister van LNV de status van Nationaal Park verlenen nadat de provincie daar een verzoek toe heeft ingediend.

Met deze onderbouwing laten we zien waarom we menen dat Nieuw Land aanspraak kan maken op deze status. We doen dat in drie delen:

- / Het verhaal van Nieuw Land, dat laat zien welke kwaliteiten de afgelopen decennia zijn ontstaan, hoe we daar nog dagelijks aan doorwerken en waarom de status van Nationaal Park een logische vervolgstap is (hoofdstuk 2),
- / Het perspectief van Nieuw Land, dat laat zien welke grote kansen het gebied heeft – niet alleen voor de natuur, maar bijvoorbeeld ook voor de stedelijke omgeving (hoofdstuk 3),
- / De agenda van Nieuw Land, dat laat zien welke activiteiten we op korte termijn ondernemen (hoofdstuk 4).

2

het verhaal

van Nieuw Land

Op het laagste en
natste deel van de polder
kwamen vele duizenden vogels af.

2.1 GEMAAKT LAND

/ HISTORISCHE ONTWIKKELING

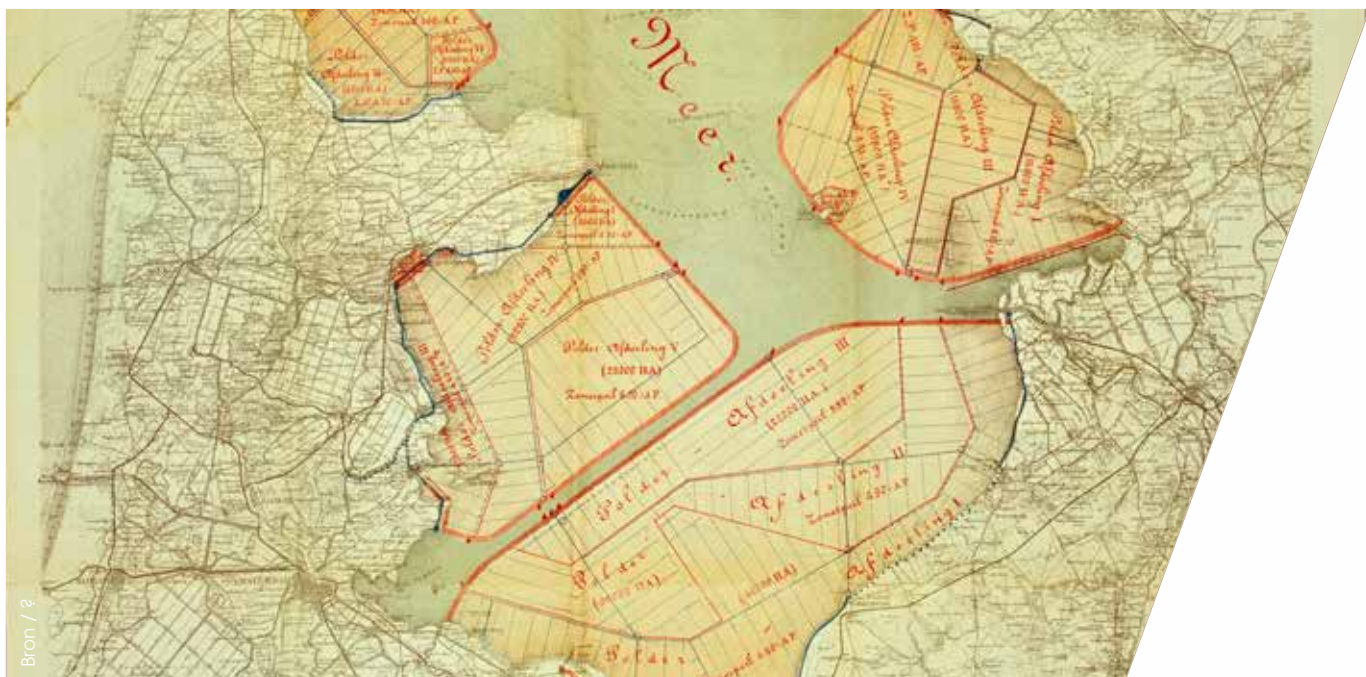
De cultuurhistorie van Nieuw Land is het verhaal van de door mensenhand gemaakte natuur op de bodem van de voormalige Zuiderzee. In 1893 stelde de jonge ingenieur Cornelis Lely namens de Zuiderzeevereeniging voor om de Zuiderzee af te sluiten en in te polderen. Een ongekennd grote operatie. Nederland kende al veel droogmakerijen, maar niet eerder was land gewonnen op open zee. Het belangrijkste motief was het verwerven van nieuwe landbouwgrond. In 1918 nam het parlement de Zuiderzeewet aan op grond waarvan het werk kon beginnen. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog had de noodzaak van een nationale voedselproductie nog eens benadrukt. Bovendien waren Noord-Holland, Utrecht en Gelderland twee jaar eerder getroffen door overstromingen, veroorzaakt door een storm die over de Zuiderzee joeg.

In 1932 werd de Afsluitdijk gesloten en kon de droogmaking beginnen van wat nu Flevoland is. Bij de inpoldering van de Noordoostpolder (1942), Oostelijk Flevoland (1957) en Zuidelijk Flevoland (1968) werd eerst de dijkstructuur aangelegd en werden de vaarten en tochten gebaggerd. Daarna pompten de gemalen het gebied droog. De grond was voornamelijk bestemd voor landbouw en in Zuidelijk Flevoland ook voor wonen en recreatie, want de verstedelijkingsdruk vanuit de Randstad was inmiddels flink opgelopen. Duizenden arbeiders hebben meegewerkt aan het graven van alle kavelsloten en drainage-systemen om het land landbouwkundig te ontwateren.

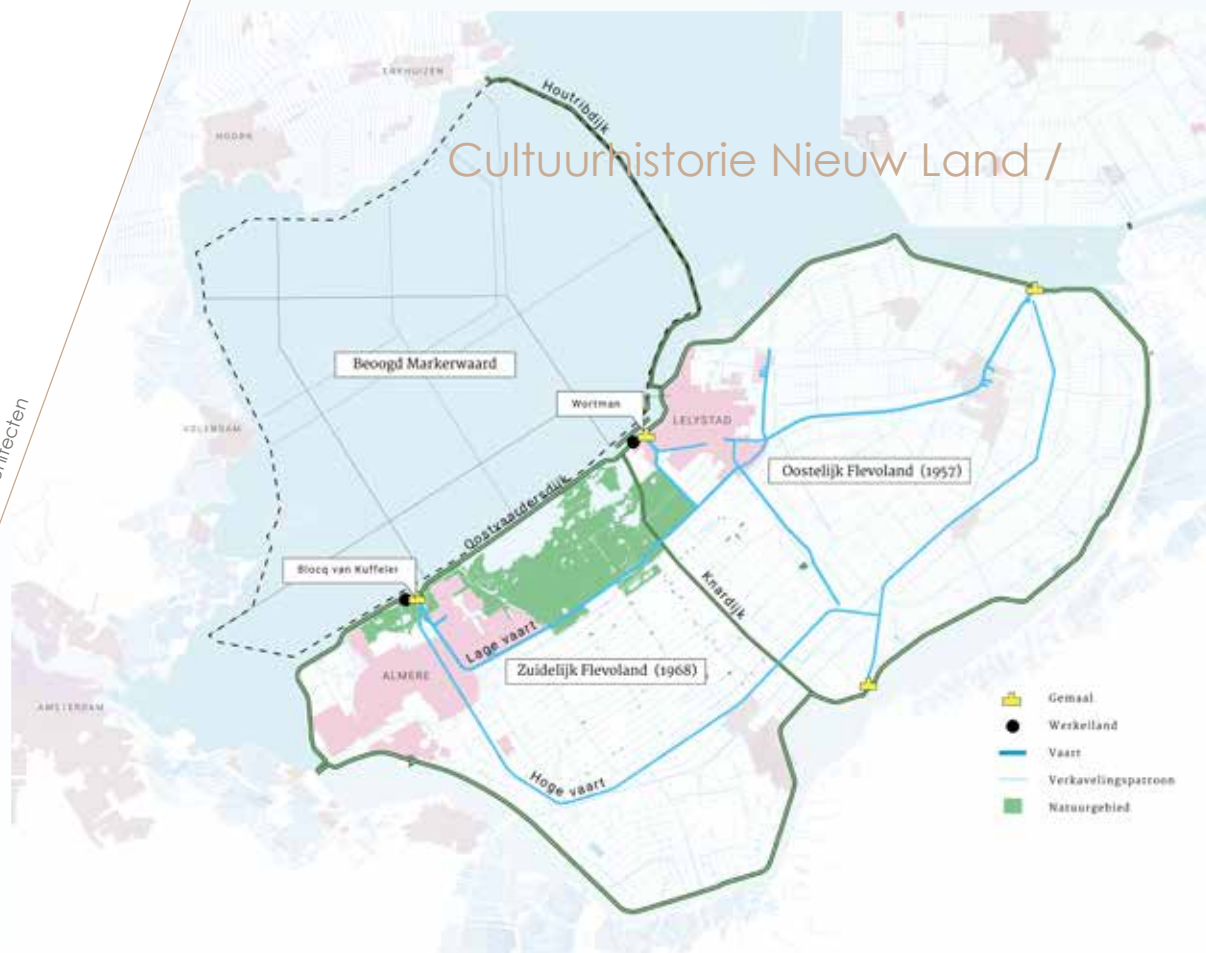
In 1956 was de ringdijk om Oostelijk Flevoland klaar, een feestelijk moment in aanwezigheid van Koningin Juliana. Nog diezelfde dag werden de gemalen Wortman, Colijn en Lovink aangezet om de polder droog te leggen. Het Wortmangemaal, gebouwd in 1953, is het oudste gebouw van Lelystad. In 1960 begon de bouw van de dijk om Zuidelijk Flevoland. Deze polder is in 1968 drooggemalen door de Blocq van Kuffeler, het grootste gemaal van Europa.

// Vanuit de
Oostvaardersplassen
verspreidde de zeearend
zich weer over Nederland //

Inpolderingsplan Cornelis Lely, 1891 /

Bron / 2

De drooglegging van de laatste polder, de Markerwaard, startte in 1976 met de bouw van de Houtribdijk. Veranderingen in de maatschappij maakten dit plan echter overstreden. De behoefte aan landbouwgrond was teruggelopen en het Markermeer had zich in de tussentijd ontwikkeld tot een gewaardeerd natuur- en recreatiegebied. Steden in Noord-Holland en Flevoland dreigden bij inpoldering hun gunstige ligging aan dit grote water kwijt te raken. Uiteindelijk is in 2005, bij het intrekken van de Zuiderzeewet, de beslissing genomen om de laatste inpoldering niet door te laten gaan. Het voortbestaan van het Markermeer was een feit.

/ STEDELIJKE ONTWIKKELING EN ONVERWACHTE NATUUR

De nieuwe steden Lelystad en Almere moesten verlichting bieden aan de groeiende drukte in de Randstad. Ze vormen de stedelijke centra in respectievelijk Oostelijk en Zuidelijk Flevoland. De beide steden zijn volledig planmatig tot stand gekomen en nemen als 'new towns' een unieke plek in binnen Nederland, maar ook internationaal. Beide steden zijn opgezet als tuinstad en kennen een royale groenstructuur.

Tussen Almere en Lelystad was industrie gepland, maar de aanleg hiervan bleef uit omdat dit laaggelegen deel van de polder in eerste instantie niet droog te pompen viel. Er ontstond een moeras met plassen, rietvelden en wilgenbossen: de Oostvaardersplassen, waar vele duizenden vogels op afkwamen. Daaronder de zeearend. Nadat deze majestueuze vogel was uitgestorven in Nederland, koos hij de Oostvaardersplassen als eerste plek om zich weer te vestigen. Van daaruit heeft hij zich weer verder over Nederland verspreid. De Lepelaarplassen was wel gepland. Rondom drie voormalige zandwinputten (gegraven ten behoeve van de aanleg van de Oostvaardersdijk) en een kwelplas kon hier een moerasgebied ontstaan met rietvelden, ruigten, struwelen en wilgenbossen. Het gebied is al kort na de drooglegging van Zuidelijk Flevoland bestempeld als staatsnatuureservaat.

Rondom de Oostvaarders- en Lepelaarplassen is een stevige rand van bos en water toegevoegd. De bosrijke gebieden met aangrenzend ruigtes en andere waterstructuren maken de landschapsecologische eenheid van Nieuw Land compleet. Ze vormen mooie overgangszones

naar het stedelijk gebied van Almere en Lelystad. Via de bosgebieden en de stedelijke groenstructuur is de natuur verbonden met de beide steden.

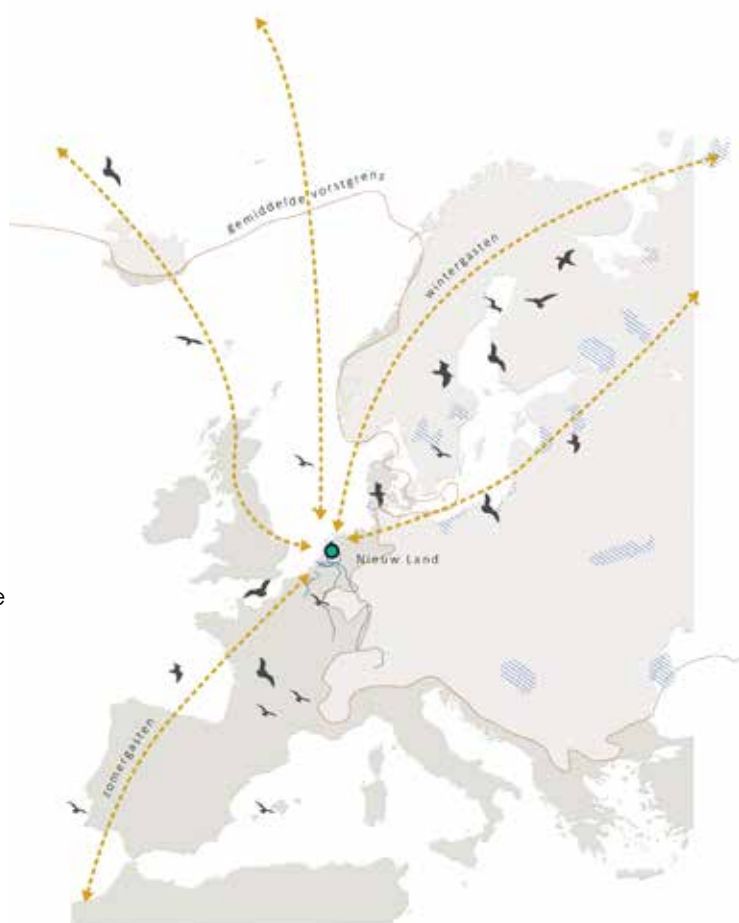
/ VOGELPARADIJS TUSSEN LAND EN WATER

Vandaag de dag kent Nieuw Land vele vormen van natuur die thuis horen in de delta van laag Nederland, zowel binnen- als buitendijs. Het is jonge natuur die nog altijd in ontwikkeling is. Het is indrukwekkend om te zien hoe snel en krachtig pioniersoorten zich ontwikkelen op de voedselrijke zeekleibodem. De overgangen van water, moeras, rietuigtes, natte graslanden en bos zijn van groot belang voor verschillende diersoorten. Vogels foerageren bijvoorbeeld op de natte graslanden en broeden in de rietlanden. De grote kuddes heckrunderen, konikpaarden en edelherten in de Oostvaardersplassen houden de graslanden in stand.

Het open water van het Markermeer en IJmeer behoort samen met het IJsselmeer, de Waddenzee en omliggende oevergebieden (zoals Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen) tot de belangrijkste broed- en leefgebieden voor vogels in Noordwest-Europa. IJsvrije zoetwatermeren in de gematigde klimaatzone, zoals Markermeer en IJmeer, zijn schaars. Ze vormen dan ook een vitale schakel in de Oost-Atlantische 'flyway' van vogels, die Noord-Siberië en Noordoost-Canada via de westkust van Europa verbindt met centraal Afrika. Vogels gebruiken deze route voor de voorjaars- en najaarstrek van de overwinteringsgebieden naar de broedgebieden en omgekeerd.

Het ecologische systeem van het open water is nauw verbonden met dat van de oevergebieden. Ze hebben elkaar nodig en zouden als één systeem moeten functioneren. Het systeem is echter jong en nog niet in evenwicht. Het voedselaanbod in het Markermeer voor vogels is de afgelopen decennia teruggelopen. Dat geldt

Oost-Atlantische flyway trekvogels /

vooral voor vis en ongewervelden; met name de populaties spiering en driehoeksmosselen zijn aanzienlijk achteruit gegaan. De derde voedselbron voor vogels is de watervegetatie. Die sloegen tot voor kort niet aan in het Markermeer, maar de laatste jaren lijkt dat te verbeteren. Door de achteruitgang van voedselbronnen is de voedselpiramide in het eerste decennium van de 21e eeuw gaan wankelen. Een volgroeid ecologisch systeem kan zo'n achteruitgang opvangen. Maar valt er in het Markermeer een voedselbron weg, dan zijn er geen alternatieven. Dat maakt het ecologisch systeem niet toekomstbestendig. Die eenzijdigheid is ontstaan doordat bijna alle oevers hard zijn en het water vrijwel overal troebel is.

Natuurwaarden Nieuw Land /

Bron / H+N+S landschapsarchitecten

Natuurgebieden

- Natura 2000
- Moerasland met o.a. riet
- Natte graslanden
- Zoete slikken
- Bos ontoegankelijk voor grote grazers
- Bos winter begrazing grote grazers
- Bos jaarsond begrazing grote grazers
- Bos in en om steden

(Natura 2000) Soorten

- Watervogels
- Moerasvogels
- Graslandvogels
- Bevers
- Bosrandvogels
- Edelberten
- Konikpaarden
- Heckrunderen

1) roerdop (Botaurus stellaris)	7) brandgans (Branta leucopsis)	13) kluut (Recurvirostra avosetta)	19) grauwt gans (Anser anser)	25) sloeieend (Anas clypeata)
2) woudaap (Ixobrychus minutus)	8) nonnetje (Mergus albellus)	14) kemptuaan (Phalacrocorax pugnax)	20) bergeend (Tadorna tadorna)	26) taleleend (Aythya ferina)
3) kleine zilverreiger (Egretta garzetta)	9) zwaarvond (Haliaeetus albicollis)	15) blauwborst (Luscinia svecica)	21) smient (Anas penelope)	27) kulpeend (Aythya fuligula)
4) grote zilverreiger (Egretta alba)	10) bruine kiekendief (Circus aeruginosus)	16) dodaars (Tachybaptus ruficollis)	22) kraakeend (Anas strepera)	28) grutto (Limosa limosa)
5) lepelaar (Platalea leucorodia)	11) blauwe kiekendief (Circus cyaneus)	17) aalscholver (Phalacrocorax carbo)	23) wintertaling (Anas crecca)	29) snor (Locustella luscinioides)
6) wilde zwaaan (Cygnus cygnus)	12) porseleinhoen (Porzana porzana)	18) koigans (Anser albifrons)	24) pijlstaart (Anas acuta)	30) netsanger (Acrocephalus schoenobaenus)
				31) grote karekiet (Acrocephalus arundinaceus)

Met het besluit om de Markerwaard definitief niet aan te leggen, kwam direct het besef dat het grote Zuiderzeeproject een ander vervolg nodig heeft. Het denken over de toekomst van het Markermeer en IJmeer nam een vlucht en leidde onder meer tot maatregelen om te komen tot een ecologisch systeem dat wel toekomstbestendig is. Dit TBES (toekomstbestendig ecologisch systeem) is opgenomen in het Toekomstbeeld Markermeer-IJmeer uit 2009 en sindsdien doorontwikkeld.

// Niet veel stedelijke regio's
ter wereld beschikken over
zo'n groot binnenwater
voor de deur //

De investeringen in nieuwe natuur in Nieuw Land zijn niet alleen bedoeld om de natuurwaarden te verhogen; ze zijn ook en vooral bedoeld om bestaande natuurwaarden robuuster te maken en duurzaam in stand te houden. Meer uitwisseling tussen de binnen- en buitendijkse natuur is daarvoor cruciaal, net als de aanleg van de Marker Wadden. Wederom nieuw land dus, maar met een heel andere functie, inrichting en vorm dan oorspronkelijk beoogd.

/ WATERSPORTERS EN NATUURLIEFHEBBERS

De publieke belangstelling voor de deelgebieden van Nieuw Land is groot. Het Markermeer is al heel lang belangrijk als watersportgebied in de Metropoolregio Amsterdam – er zijn niet veel stedelijke regio's in de wereld die kunnen beschikken over zo'n groot binnenwater voor de deur. Het is nummer 5 in rij van de meest bezochte watersportgebieden in Nederland, en tegen de trend in groeit het aantal boten in het Markermeer, IJmeer en Gouwzee. Naar schatting varen jaarlijks ruim een half miljoen recreanten in particuliere boten over het Markermeer. Ook voor de chartervaart (bruine vloot) en riviercruises vanuit Amsterdam is het Markermeer een belangrijke bestemming of vaarroute.

Het bijzondere karakter en de schoonheid van de Oostvaardersplassen zijn met de succesvolle film 'De Nieuwe Wildernis' onder de aandacht van het grote publiek gebracht. Twee jaar lang volgde een filmteam de konikpaarden, heckrunderen, ijsvogels, vossen, ganzen en andere dieren in hun gang door de seizoenen. Er is bewustzijn ontstaan van een uniek Nederlands natuurgebied en de publieke belangstelling groeide sterk. Jaarlijks ontvangen de Oostvaardersplassen en de Lepelaarplassen honderdduizenden bezoekers. Ook de aanleg van de Marker Wadden roept in brede kring fascinatie op. Hoewel de natuur nog

Fotografie / Marjolien den Hartog

Watersport /

Oostvaardersplassen /

Fotografie / Marjolein den Hartog

in aanleg is, hebben al 10.000 mensen voet aan wal gezet op het bouwterrein. In mei 2017 grepen meer dan duizend mensen van binnen en buiten Flevoland de buitenkans om het eerste eiland te bezoeken, toen er een stembureau voor de parlementsverkiezingen geïnstalleerd was. In de nabije toekomst is dit eerste eiland vrij toegankelijk.

Watersporters en natuurliefhebbers komen aan hun trekken in Nieuw Land. De schaal van het open water en de natuur, het karakter van door mensenhand gemaakt land en de snelle ontwikkeling maken het tot een avontuurlijk gebied waar de natuur haar gang kan gaan en waar bezoekers zich welkom voelen – nu al, maar in de toekomst nog veel meer.

2.2 OOSTVAARDERSPLASSEN

Het samenspel tussen wildernis en polder bepaalt de unieke kwaliteit van de Oostvaardersplassen. Het is een van de weinige gebieden in Nederland van zo'n omvang waar de natuur zo veel vrij spel heeft, met een zo natuurlijk mogelijk beheer en vrijwel ongehinderd door menselijke activiteit.

Dat natuurlijke karakter geldt in het bijzonder voor de moeraskern en het begraasde land daaromheen, respectievelijk 3600 en 2000 hectare groot. De moeraskern ligt tegen de Oostvaardersdijk aan. De schil van nat en droog grasland is daar in de jaren tachtig aan toegevoegd, als foerageergebied voor de grote aantallen trek- en broedvogels die in het moeras broeden of rusten. Toen zijn ook heckrunderen en konikpaarden geïntroduceerd, in de jaren negentig gevolgd door edelherten. Deze grote grazers houden de foerageergebieden in stand. De natuurkern van moeras en begraasd land is aangewezen als Natura 2000-gebied voor 31 vogelsoorten, waaronder veel kwetsbare soorten die horen bij het wetland.

// We vergroten de
mogelijkheden om de
Oostvaardersplassen te
beleven //

Om dit Natura 2000-gebied heen ligt een bosrijke rand. Dit gebied is circa 1500 hectare groot en aangelegd tussen 1970 en 1990. De afgelopen jaren zijn de bossen deels opengesteld voor de grote grazers en er zijn nieuwe waterelementen aangelegd. Dit heeft geleid tot een meer open bosbeeld en meer samenhang met de natuurkern van moeras en grasland. Door de aanwezigheid van bos, grasland, moeras en water en de onderlinge gradiënten kent het Oostvaardersplassengebied een groot aantal natuurtypen.

De moeraskern en de graslanden zijn alleen toegankelijk via begeleide excursies. Uitzonderingen zijn 'De Driehoek' in het grazige deel waar bezoekers ook onbegeleid welkom zijn en een aantal 'inprikkers' naar vogelkijkhutten met zicht op het moeras. De bosrand biedt veel mogelijkheden voor bezoekers. Door de recent toegevoegde waterelementen en de gedeeltelijke openstelling voor grote grazers is hier meer avontuur ontstaan in de ervaringen van bezoekers.

/ TOEKOMSTKANSSEN

De waarde voor de beschermde broed- en trekvogels bepaalt de ambitie voor de toekomst. De overgangen tussen het moeras, het grazige gebied en de bosrijke buitenschil zijn daar belangrijk voor. We willen die overgangen verder verzachten. Voor de middellange termijn liggen er kansen om de waterdynamiek te vergroten, onder meer

door de Oostvaardersplassen te verbinden met het Markermeer en het moeras een meer dynamisch waterpeil te geven.

Tegelijk willen we de mogelijkheden om het gebied te beleven vergroten. Dit sluit ook aan bij de wens van ondernemers om op de groeiende publieke belangstelling in te spelen, onder andere in de vorm van nieuwe voorzieningen voor verblijf, horeca of ontspanning. Daartoe worden onder meer twee 'poortgebieden' ontwikkeld: een aan Almeerse zijde en een aan Lelystadse zijde. Dit zijn zones tussen de stad en de natuurkernen waar ruimte wordt geboden voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling. De natuur wordt hier 'naar buiten getrokken' zodat er extra ruimte ontstaat voor de recreant en de kwetsbare natuur beschermd blijft. Ook zullen de excursieroutes en observatieplekken een kwaliteitsimpuls krijgen. Bestaande bezoekerscentra zijn trekpleisters binnen deze poortgebieden: Natuurbelevingscentrum De Oostvaarders aan de Almeerse zijde en het Buitencentrum Oostvaardersplassen bij Lelystad.

Ook binnen het Programma Nieuwe Natuur van Flevoland loopt een project om de toegankelijkheid en zichtbaarheid van de randen van de Oostvaardersplassen te vergroten. Staatsbosbeheer werkt als terreinbeheerder aan de uitwerking daarvan. Hiervoor zijn locaties in beeld tussen de Oostvaardersplassen en de A6

en aan de overkant van de A6. Deze nieuwe natuur kan dienen als 'etalage' voor Nieuw Land. Eveneens langs de A6 is een ondernemer bezig met het ontwikkelen van verblijfsaccommodaties. Met een kort bezoek of verblijf kunnen mensen op deze locatie een indruk krijgen van wat Nieuw Land nog meer te bieden heeft.

2.3 LEPELAARPLASSEN

De Lepelaarplassen liggen in het diepste deel van Flevoland, zo'n 3 tot 4,5 meter onder NAP. Het is een jong en voedselrijk natuurgebied met verschillende terreintypes (rietland, ruigte, wilgenbos, nat grasland en open water). Het vormt een compleet ecosysteem van een voedselrijk laaglandmoeras. De afgelopen jaren is uitvoering gegeven aan het Natura 2000-beheerplan. Doel is om een moerasgebied te creëren met een aanzienlijk aandeel jonge successiestadia (de ontwikkelingsfasen van een moeras voordat verlanding optreedt). Hiervoor is een circa 4 kilometer lange kade aangelegd in het westelijke deel van het moerasgebied, waarbinnen het waterpeil in het vroege voorjaar gestuurd kan worden. Dit is belangrijk om de vorming van ruigte en boomopslag te voorkomen.

In het westen grenst de Lepelaarplassen aan de Almeerse woonwijk Noorderplassen West. De Natte Graslanden vormen de overgang tussen het Natura 2000-gebied en het stedelijk gebied. Deze zone bestaat uit nat grasland, poelen, sloten en riet en kent een grote weidevogelpopulatie. In het oosten stroomt de Hoge Vaart met daarachter de bosrijke natuurgebieden Vaartsluisbos, Wilgenbos en Wilgeneiland. Hiervandaan loopt de ecologische verbindingszone De Vaart, een lange smalle groenstrook langs de Oostvaardersdijk die de Lepelaarplassen en Oostvaardersplassen verbindt. Deze verbindingszone bestaat uit ondiepe plassen en open gebieden met slik en rietland. Onder andere de bever, roerdomp en otter maken er gebruik van.

Aan de Oostvaardersdijk bij het gemaal Blocq van Kuffeler ligt het bezoekerscentrum de Trekvogel. Dit is het eerste gebouw van de gemeente Almere. Op het werkeiland had het de rol van slaapbarak, kantine en activiteiten-centrum inclusief een theater. Vanaf de Trekvogel lopen wandelroutes door het bosrijke gebied en naar de vogelkijkhutten bij de Lepelaarplassen. Rondom de Lepelaarplassen loopt een fietspad. De moerassige kern is beschermd gebied en ook door waterrijke omstandigheden haast onmogelijk om te betreden. Deze is alleen toegankelijk in begeleide excursies.

/ TOEKOMSTKANSEN

Het Flevo-landschap werkt aan de herinrichting van de omgeving van de Trekvogel en het gebruik van de bossen in de nabijheid van de Lepelaarplassen. De Trekvogel wordt in samenhang met het achterland ontwikkeld als een toeristisch overstappunt. Het erfgoed laat het verhaal van de drooglegging zien. De bosrijke rand leent zich voor een mix van recreatie en natuur, waarbij zowel de relatie met de stad als met de Oostvaardersplassen versterkt kan worden. In de toekomst zou ook de ontwikkeling van verblijfsrecreatie in het Vaartsluisbos onderzocht kunnen worden.

// Bezoekerscentrum de
Trekvogel is het oudste
gebouw van Almere //

2.4 MARKERMEER

Het Markermeer heeft een Natura 2000-status, maar het ecosysteem is momenteel incompleet en weinig robuust door een gebrek aan een aantal habitattypen. Zo is er aan de Flevolandse

zijde van het Markermeer geen sprake van natuurlijke oevers met geleidelijke overgangen van land naar water, hoewel die essentieel zijn voor de natuur die hoort bij een delta. De Oostvaardersdijk is een harde en rechte oeverlijn, die geen uitwisseling toelaat van organismen, nutriënten, organische stof en slib. Er is geen relatie tussen het watersysteem van het Markermeer en dat van de moerasgebieden. Sinds de Houtribdijk de verbinding met het IJsselmeer heeft afgesloten, heeft het slib geen uitweg meer uit het Markermeer. Het blijft rondzweven. Dat verstoort de waterkwaliteit en de voedselvoorziening voor organismen. Het natuurlijke Markermeersysteem is daardoor niet in balans. Het bodemleven is niet op orde en vissen en schelpdieren zijn schaars geworden, met nadelige gevolgen voor de vogels.

In het kader van het RRAAM-proces (de integrale ontwikkeling van de regio Amsterdam-Almere-Markermeer) zijn in de periode 2007-2014 plannen gemaakt voor natuurmaatregelen die leiden tot een toekomstbestendig ecologisch systeem (TBES). Verschillende partijen werken hieraan. Maatregelen zijn gericht op het realiseren van ondieptes en luwten, het afvangen van slib, het toevoegen van voedingsstoffen aan het systeem, het realiseren van meer geleidelijke

land-waterovergangen en het versterken van de aangrenzende ecologische systemen. Fysieke maatregelen ter versterking van het TBES, zoals de Marker Wadden en de natuurontwikkeling langs de Houtribdijk, vallen binnen het deel van het Markermeer dat tot het beoogde Nationaal Park wordt gerekend.

// Natuurmaatregelen dragen bij aan een toekomstbestendig ecologisch systeem //

Het Markermeer loopt over in het IJmeer. De Metropoolregio Amsterdam ziet volgens de MRA-verkenning Markermeer-IJmeer (2017) volop mogelijkheden voor zowel het versterken van natuur en landschap als voor economische ontwikkeling, toerisme, vestigingsklimaat, energie en snelvervoer over water.

Markermeer en IJmeer kennen naast natuur en recreatie een reeks andere functies, zoals scheepvaart, zandwinning, zoetwatervoorziening, visserij en stedelijke ontwikkeling. De verhouding tussen deze functies wordt uitgewerkt op twee niveaus. Het Panorama Markermeer-IJmeer brengt kennis, ontwikkelprincipes en projecten voor Markermeer en IJmeer samen. Het komt voort uit ontwerpend onderzoek en zal na afronding als kompas en aantrekkelijk perspectief dienen voor alle partijen die bij de ontwikkeling betrokken zijn. Opdrachtgever is de Stuurgroep Markermeer-IJmeer waarin de direct betrokken overheden samenwerken aan een toekomstbestendig Markermeer-IJmeer. De Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 wordt gemaakt onder aanvoering van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en bestrijkt het hele zoetwatergebied tot aan de Afsluitdijk. Het legt de verbinding tussen ontwikkelingen op het water en het daaromheen liggende land. Het einddoel van de Gebiedsagenda is het vergroten van de omgevingskwaliteit en samenhang in het IJsselmeergebied.

2.5 MARKER WADDEN EN TRINTELZAND

De aanleg van Marker Wadden en Trintelzand is een voorwaarde voor de realisatie van het toekomstbestendig ecologisch systeem. Samen vormen ze het jongste natuurgebied van Nederland en ze zijn volop in ontwikkeling. Hier wordt letterlijk nieuw land gemaakt, in de traditie van het grote Zuiderzeeproject, maar met andere doelstellingen en technieken.

De eerste fase van de Marker Wadden is in aanleg en bestaat uit vijf eilanden nabij Lelystad. Deze eerste archipel bestaat uit circa 800 hectare zandplaten, duinen, plas-drasmilieus, rietvelden en ondiep water met waterplanten. De moeras-natuur ligt achter brede strandwallen met lage duinen, beschermt tegen de golfslag. De duinen op de vijf eilanden zijn op de meest westelijke punten verbonden door een stortstenen dam. De natuur heeft de eilanden al tijdens de aanleg in gebruik genomen.

Trintelzand ligt tussen Trintelhaven en Enkhuizen op het Enkhuizerzand, een voormalige Zuiderzee-ondiepte. De ontwikkeling van Trintelzand is gekoppeld aan de versterking van de Houtribdijk. Hier komen zandbanken, ondieptes en waterplantvelden die belangrijke voedselgebieden vormen voor vogels. Trintelzand krijgt een omvang van 400 hectare en zal medio 2020 aangelegd zijn.

De afwisseling tussen zandige kusten en kleiige moerassen maakt dat Marker Wadden en Trintelzand overkomen als een mengeling van Waddenzee en Oostvaardersplassen. Dat geldt ook voor de natuur: kustvogels als drieteenstrandloper en dwergstern verblijven er tussen moerasvogels als wintertaling en zwarte stern. Zodra de vegetatie verder opschiet zullen zich hier ook rietvogels gaan vestigen. De geïsoleerde ligging ten opzichte van het vasteland houdt landpredatoren op afstand. Kwetsbare kolonievogels zoals visdieven en lepelaars profiteren daarvan.

Afhankelijk van de voedselbeschikbaarheid op en rond Marker Wadden en Trintelzand kunnen de kolonies uitgroeien tot ongekende omvang.

Een typisch kenmerk van de Marker Wadden als archipel is de permanente uitwisseling van dode en levende natuur tussen de eilanden en het omringende water. Voedingstoffen spoelen uit de moerassen richting het Markermeer, veel vissoorten paaien in de ondiepe moerassen en jonge vis groeit hier op. De archipel biedt op een grote schaal luwte, een kwaliteit die in het Markermeer in oude gedaante goeddeels ontbrak, en kent daarnaast extra diep water in de vorm van zandwinputten en slibgeulen. Vissen zoals snoekbaars schuilen er graag en op de randen, waar het slib niet wil blijven liggen, komt een rijke bodemfauna tot ontwikkeling. In de dieptes wordt slib ingevangen. Daar kan later weer extra moeras van worden gemaakt.

// Hier wordt letterlijk
nieuw land gemaakt, in
de traditie van het grote
Zuiderzeeproject //

In de Marker Wadden wordt zoveel mogelijk de balans gezocht tussen rustgebieden voor vogels en natuurbeleving voor bezoekers. Het hoofdeiland dat als eerste is aangelegd, met het noordstrand en zuidstrand, zal vrij toegankelijk zijn. Het zal vooral dagbezoekers trekken. Op kleine schaal kan er overnacht worden. Een grote natuurfestival met een kleine nederzetting vormt straks de entree tot het gebied. Een veerdienst verbindt deze haven met Batavia-Haven in Lelystad. Op het eiland komen verder een klein bezoekerscentrum, een uitkijktoren, wandelroutes en vogelkijkhutten. In de luwte van de eilandengroep liggen twee ankerbaaien voor de recreatievaart. De andere eilanden zijn van het hoofdeiland gescheiden door breed en ontoegankelijk water. De natuur kan zich hier ongestoord ontwikkelen. De

ambitie is om de Marker Wadden op langere termijn verder uit te breiden tot zo'n vijftien eilanden in een gebied van in totaal zo'n 10.000 hectare.

2.6 DE VOLGENDE STAP: NATIONAAL PARK

Naast de geplande landbouwgrond en verstedelijkingsruimte, hebben de Zuiderzeewerken ook nieuwe natuur gebracht. Nieuw Land is uitgegroeid tot een natuurgebied van internationale allure dat duurzaam wordt beschermd en ieder jaar verder aan waarde wint. Een benoeming tot Nationaal Park is de kroon op het werk. Met die status sluit Nieuw Land aan bij de kopgroep van de Nederlandse natuurgebieden.

De Oostvaardersplassen, het Markermeer (inclusief Marker Wadden en Trintelzand) en de Lepelaarplassen genieten planologische bescherming als Natura 2000-gebied. Deze regeling is Europees verankerd en in Nederland geborgd in de Wet Natuurbescherming. 'Er is een instandhoudingsplicht aan verbonden waardoor en verdringing door andere functies onmogelijk is en nieuwe activiteiten op het (versterkte) ecologische vermogen van het gebied afgestemd moeten worden.' De bosgebieden en natte graslanden rond de binnendijkse natuurkernen worden beschermd als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland, het netwerk van onderling verbonden natuurgebieden en natuurontwikkelingsgebieden.

Oostvaardersplassen is daarnaast een van de vier gebieden in Nederland en 74 over heel Europa die een Diploma Natuurbeheer hebben gekregen; uitgereikt door de Raad van Europa. Hiermee waardeert de Raad van Europa niet alleen de uitzonderlijke waarde van de natuur, maar ook het voorbeeldige beheer.

/ MOTIEVEN

Er zijn vier redenen waarom de status van Nationaal Park belangrijk is voor de Nederlandse samenleving: de ecologische kwaliteit, de maatschappelijke betrokkenheid, de kwaliteit van de leefomgeving in de Metropoolregio Amsterdam en de samenwerking tussen de direct betrokken terreinbeheerders en overheden.

1. De natuur in Nieuw Land is lokaal, regionaal en internationaal van grote betekenis. Er is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd om het ecologisch systeem robuuster en veerkrachtiger te maken. We gaan daarmee door. Daar hoort de volgende fase van de Marker Wadden bij, net als betere verbindingen tussen binnendijkse en buitendijkse natuur en andere ingrepen die het ecologisch systeem van het Markermeer toekomstbestendig maken. De natuur in het beoogde Nationaal Park groeit daardoor toe naar een excellente kwaliteit.
2. De belangstelling voor het gebied is de afgelopen jaren flink gegroeid. Daardoor komen meer mensen in aanraking met de uitzonderlijke waarden en verhalen van Nieuw Land, al dan niet als bezoeker. Het predicaat 'Nationaal Park' biedt de kans om deze maatschappelijke betrokkenheid vast te houden en verder te versterken. Dat vergroot zowel het maatschappelijke rendement van de gedane investeringen als het draagvlak onder toekomstige investeringen in natuur en recreatie, en kan ook andere stakeholders stimuleren om bij te dragen aan de ontwikkeling ervan.
3. Nieuw Land draagt bij aan de kwaliteit van leven in de Metropoolregio Amsterdam en, in het verlengde daarvan, aan het vestigingsklimaat en het toeristische aanbod in de regio. Als groot, open natuurgebied vertegenwoordigt Nieuw Land een kwaliteit die niet veel stedelijke regio's kennen. Het is in het bijzonder voor de leefomgeving van Lelystad en Almere een enorme plus. Dat begint bij de beeldvorming. De spectaculaire natuur hoort net zoveel bij het nieuwe en door mensenhand gemaakte land als de steden en het rationele cultuurlandschap met zijn windmolens. Ruimtelijk krijgt de betekenis voor de stedelijke leefomgeving gestalte door stad en natuur verregaand met elkaar te verbinden. De status van Nationaal Park benadrukt en versterkt deze regionale waarde.
4. De ontwikkeling van de natuur in Nieuw Land is het resultaat van een gezamenlijke inspanning van veel organisaties, waaronder de direct

betrokken terreinbeheerders en overheden. Het perspectief van het Nationaal Park is een gezamenlijk richtpunt voor deze partijen en stimuleert de verdere samenwerking in het versterken en behouden van de ecologische waarden.

/ PILOT VOOR NATIONALE PARKEN- NIEUWE STIJL

De komst van Nationale Parken-nieuwe stijl is een extra stimulans om nu werk te maken van de Nationaal Park-status voor Nieuw Land. In 2014 nam de Tweede Kamer via een motie het initiatief om te komen tot deze 'Nationale Parken-nieuwe stijl' (motie Van Veldhoven en Jacobi, 30 oktober 2014). De indieners van de motie beoogden om in te spelen op de kansen die Nationale Parken 'als iconen van de Nederlandse natuur bieden voor ondernemers, groei en betere spreiding van toerisme en bewustwording van de natuur in Nederland'.

De Nationale Parken-nieuwe stijl openen nieuwe mogelijkheden. Er kunnen, naast de natuurkernen, zones bij worden getrokken waar meer menselijke activiteit mogelijk is. Voor Nieuw Land is dat een belangrijke toegevoegde waarde. Het geeft kans om te werken aan nieuwe verbindingen tussen stad en natuur. Beperkt toegankelijke natuurkernen krijgen een complement in gebieden waar bezoekers van de natuur kunnen genieten, waar ook gewoond en gewerkt kan worden. Dat vergroot de maatschappelijke inbedding van Nieuw Land en laat de sociaal-economische potenties beter tot hun recht komen.

Nieuw Land biedt uitstekende condities als pilot voor een Nationaal Park-nieuwe stijl, zowel vanwege de snelle ontwikkeling van de nieuwe natuur als vanwege de ligging in een sterk verstedelijkt gebied. We willen verkennen en testen hoe de nieuw gecreëerde mogelijkheden uitpakken,

Strategische doelen van Nationale Parken-Nieuwe Stijl

1. Nationale Parken zijn een sterker merk
2. Nationale Parken bieden unieke natuur van (inter)nationale allure
3. Nationale Parken trekken meer bezoekers en dragen bij aan een betere spreiding van bezoekers
4. Nationale Parken dragen bij aan een betere sociaaleconomische ontwikkeling van de regio en zijn onlosmakelijk verbonden met de regio
5. Nationale Parken hebben een effectieve governance

bron: Programmaplan Transitie naar nationaal parken van Wereldklasse 2015-2018, ministerie van EZ

wat ons betreft in nauwe samenwerking met de Rijksoverheid en het Nationale Parken Bureau van Staatsbosbeheer.

/ WETTELIJKE CRITERIA EN BEGRENZING

De aanvraag anticipeert op de introductie van Nationale Parken-nieuwe stijl, maar wordt in afwachting daarvan gedaan op basis van de

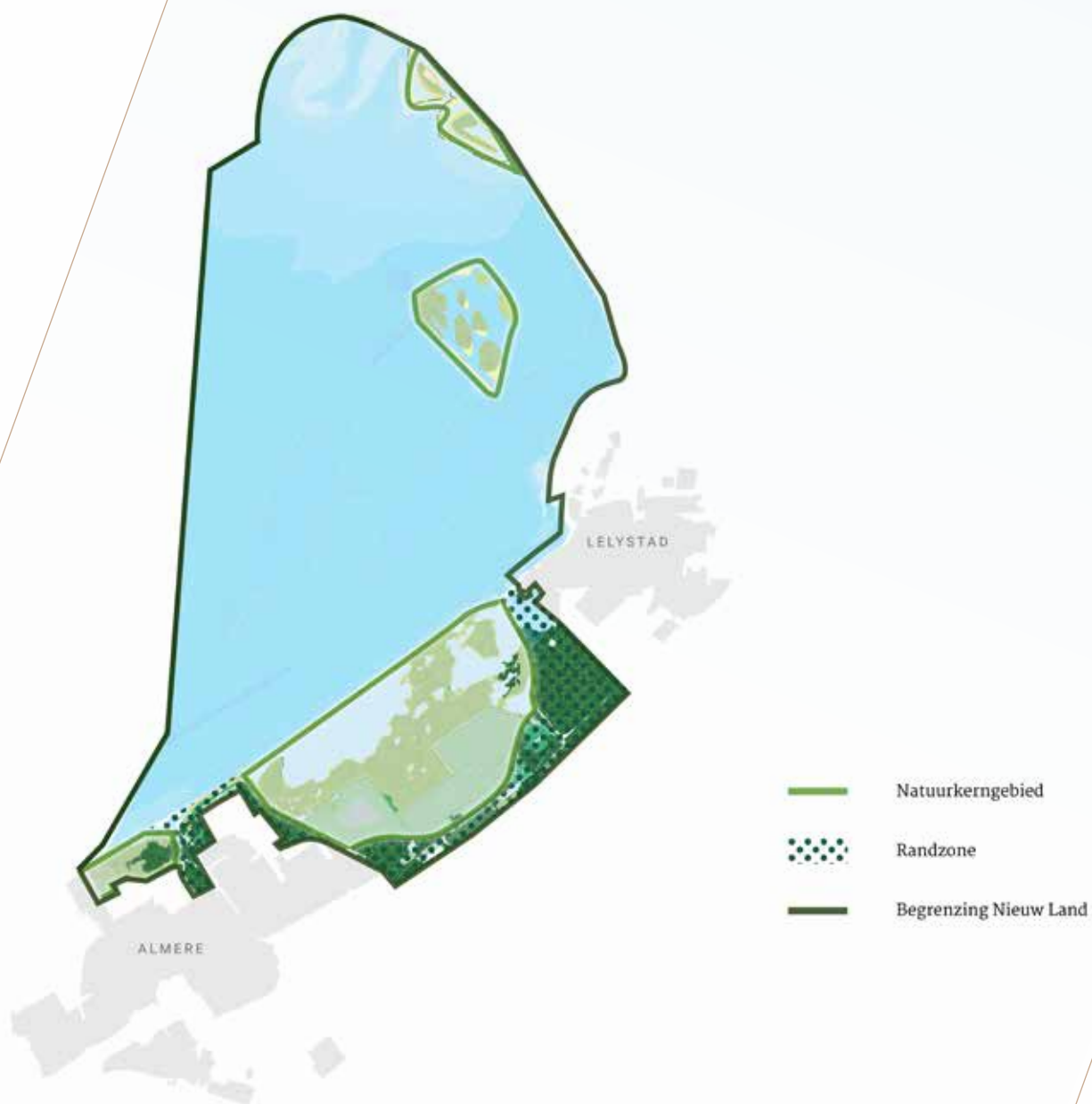
bestaande regelgeving. Nieuw Land voldoet aan de criteria voor Nationale Parken zoals opgenomen in de Wet Natuurbescherming. Deze voldoen op hun beurt aan de internationale standaards van de IUCN (de International Union for Conservation of Nature).

// Nieuw Land biedt
uitstekende condities als
pilot voor een Nationaal
Park-nieuwe stijl //

De Natura 2000-gebieden Lepelaarplassen en Oostvaardersplassen, plus de Marker Wadden met Trintelzand vormen de natuurkernen in het beoogde Nationaal Park Nieuw Land. De tussenliggende gebieden en overgangszones naar het stedelijk gebied rekenen we tot de landschapszone. Zo ontstaat een aaneengeschaakt gebied dat ook fysiek verbonden is met de stad. We rekenen ook een zone van het Markermeer langs de Oostvaardersdijk en de Houtribdijk tot het Nationaal Park, begrensd door de regionale vaarweg tussen Almere en Enkhuizen en de grens met Noord-Holland.

Begrenzing en zonering Nieuw Land /

Wet Natuurbescherming, artikel 8.3, lid 2:

Een gebied wordt uitsluitend aangewezen als nationaal park, indien:

a. het een aaneengesloten gebied met een oppervlakte van ten minste 1.000 hectare betreft	Nieuw Land is ruim 40.000 hectare groot. De natuurkern Oostvaardersplassen meet 5600 hectare, de natuurkern Lepelaarplassen 355 hectare en de Marker Wadden met Trintelzand na realisatie 10.000 hectare.
a - 1°. waarin zich een of meer ecosystemen bevinden die niet wezenlijk zijn aangetast door menselijk gebruik	Nieuw Land behoort tot de belangrijkste broed- en leefgebieden voor vogels in Noordwest-Europa. Het beheer van de binnendijkse natuurkernen is zo natuurlijk mogelijk, vrijwel ongehinderd door menselijke activiteit. Buitendijks wordt hard gewerkt aan de toekomstbestendigheid van het ecologisch systeem, vooral door de aanleg van de Marker Wadden en Trintelzand.
a - 2°. waarin zich dier- en plantensoorten, geomorfologische locaties en habitats bevinden die een bijzonder natuurwetenschappelijk, educatief en recreatief belang vertegenwoordigen	Nieuw Land is een vitale schakel in de Oost-Atlantische flyway in de vogeltrek en een leefgebied voor 31 vogelsoorten die onder Natura 2000 zijn beschermd. Er wordt veel kennis opgedaan en toegepast over landschapsvorming door mariene processen zoals slibstromen, luwtes en waterpeildynamiek. Het trekt honderdduizenden unieke bezoekers per jaar.
a - 3°. dat een natuurlijk landschap van grote schoonheid omvat	De bezoekersaantallen, het succes van de film 'De Nieuwe Wildernis' en de fascinatie die de Marker Wadden in brede kring oproepen tonen aan dat het bijzondere karakter en de schoonheid van Nieuw Land hoog worden gewaardeerd.
b. het behoud van de wezenlijke kenmerken van het gebied is verzekerd	De binnendijkse natuurkernen en het Markermeer genieten bescherming onder Natura 2000; de natte graslanden en bosranden zijn beschermd als deel van het Natuurnetwerk Nederland. De Oostvaardersplassen is een van de vier gebieden in Nederland met een Europees Diploma Natuurbeheer.
c. het gebied is opengesteld voor bezoekers voor educatieve, culturele en recreatieve doeleinden, met dien verstande dat aan de openstelling voorwaarden en beperkingen kunnen worden gesteld met het oog op het behoud van de wezenlijke kenmerken van het gebied	De ecologisch gevoelige natuurkernen van Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen zijn beperkt toegankelijk; de landschapszones eromheen zijn wel opengesteld. De ontwikkeling van poortgebieden bij Almere en Lelystad vergroot de toegankelijkheid en de aantrekkelijkheid voor bezoekers. Het eerste eiland van de Marker Wadden is in de nabije toekomst eveneens vrij toegankelijk.
d. het gebied zich duidelijk onderscheidt van eerder aangewezen nationale parken	Nieuw Land is een door mensenhand gemaakt natuurgebied in een verstedelijkte omgeving. Het vertelt als geen ander Nationaal Park de verhalen van door de mens gewonnen land dat zich heeft ontwikkeld tot een onmisbare pleisterplaats voor talloze trekvogels. Aan die verhalen wordt nog dagelijks doorgeschreven. Niet instandhouding en continuïteit voeren de boventoon, maar verandering en avontuur – ook wat dat betreft heeft Nieuw Land een bijzondere plaats in het spectrum van Nationale Parken.

Deze begrenzing loopt zodanig dat de huidige en geplande grootschalige ingrepen ten behoeve van het toekomstbestendig ecologisch systeem in het Markermeer binnen Nieuw Land vallen.

Nieuw Land is een natuurgebied in ontwikkeling en zal dat nog jarenlang blijven. Daar hoort geen eenmalige, definitieve begrenzing bij. Nieuw Land kan verder doorgroeien. Naarmate de Marker Wadden vorderen, zal ook de natuurkern uitdijen. Als er andere maatregelen in het Markermeer

nodig blijken dan nu voorzien om het ecologische systeem toekomstbestendig te maken, kan de grens van het Nationaal Park daarop worden aangepast. Ook landinwaarts kan het Nationaal Park groeien, bijvoorbeeld als nieuwe natuur wenselijk is om het areaal toegankelijke natuur te vergroten. Een concreet voorbeeld is Noorderwold, waar de komende jaren 100 hectare moeras en bos ontwikkeld wordt.

Lepelaar /

Fotografie / Herbert-Jan Koopman

3

het perspecti

ef van Nieuw Land

Een robuust en veerkrachtig
Nationaal Park versterkt de
kwaliteit van leven in de
metropoolregio.

Het perspectief van Nieuw Land /

Bron / H+N+S landschapsarchitecten

3.1 REGIONAAL PERSPECTIEF

De Zuiderzeewet is in 2005 weliswaar ingetrokken, maar Flevoland is geenszins uitontwikkeld. Er wordt in dezelfde geest verder gewerkt aan antwoorden op de grote maatschappelijke vraagstukken van vandaag. Biodiversiteit en ecologische draagkracht horen daar zonder meer bij. Maar de betekenis van Nieuw Land is breder dan dat. De ontwikkeling van het Nationaal Park past in het toekomstbeeld voor het IJsselmeergebied,

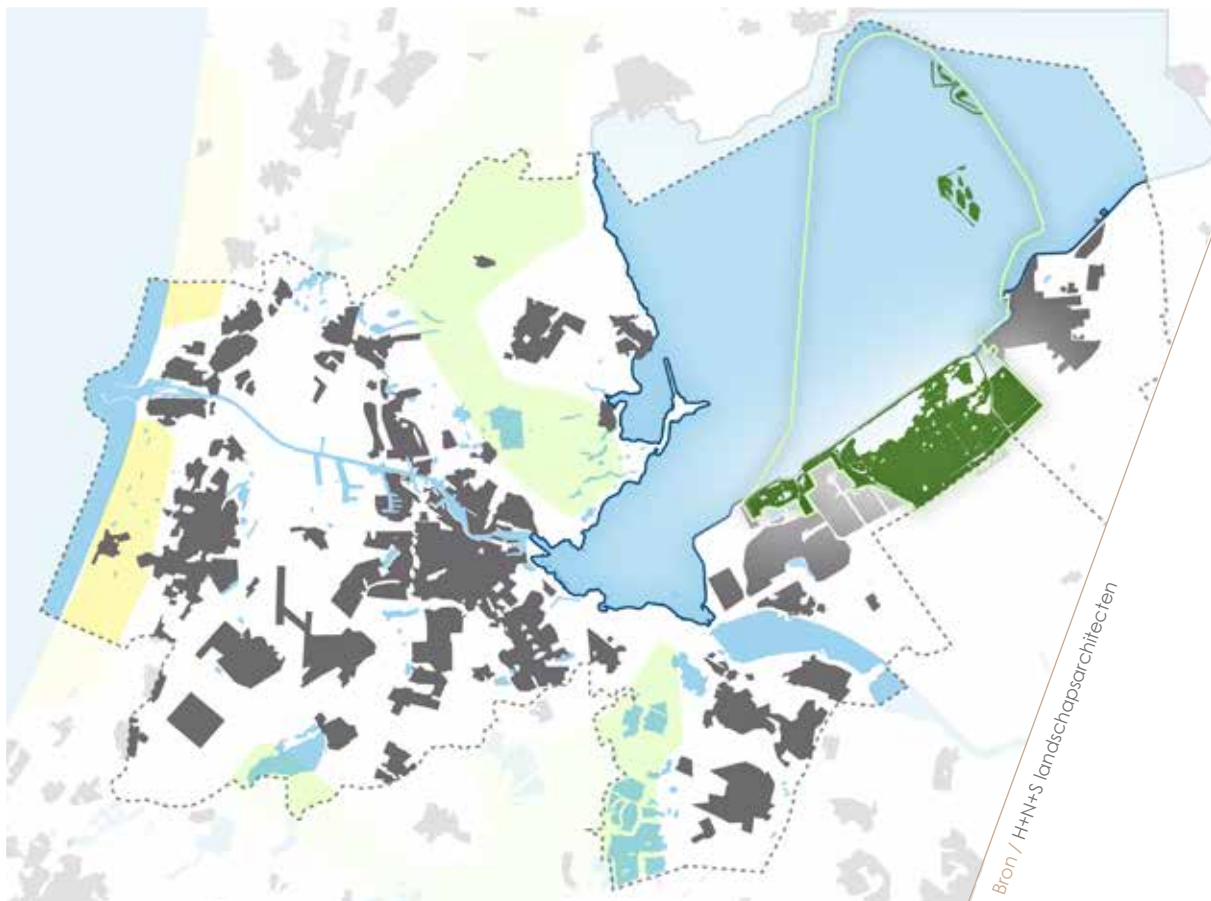
dat rond deze tijd wordt uitgewerkt in de 'Gebiedsagenda IJsselmeer 2050'. Behalve natuur en recreatie gaat dat ook over verbetering van de waterveiligheid, de zoetwatervoorziening, de visserij, de scheepvaart, schone energie, cultureel erfgoed, de regionale economie en de bereikbaarheid. Waar mogelijk draagt Nieuw Land ook aan deze andere doelen bij. Bijvoorbeeld doordat nieuwe ondiepten een dempende

werking hebben op de golfslag tegen de dijken, of doordat de Marker Wadden zorgen voor helderder water. Met een robuust en veerkrachtig Nationaal Park dragen Markermeer en IJmeer duurzaam bij aan de instandhoudingsdoelen van Natura 2000: beter dan voorheen kan het ecosysteem externe invloeden opvangen zonder dat de waarde als leefgebied voor beschermde vogelsoorten onder de kritische grens zakt. Daarmee ontstaat ook meer juridische ruimte voor andere ruimtelijke ontwikkelingen in en om het Markermeer en IJmeer.

// Nieuw Land voegt
waarden toe als rust,
duisternis, ruigte en
avontuur //

Nieuw Land draagt zo bij aan het toekomstperspectief voor de Metropoolregio Amsterdam en in het bijzonder de regio Amsterdam-Almere-Markermeer. Het Rijk heeft daar een structuurvisie voor vastgesteld. Een onderscheidende kracht van de Metropoolregio is de 'diversiteit aan compacte steden in de nabijheid van groen en water'. Op korte afstand van elkaar liggen steden en dorpen, woon- en werkgebieden, cultuur- en natuurlandschappen, bos, land en water. Het Markermeer en Nieuw Land voegen daar waarden aan toe als rust, duisternis, ruigte en avontuur. Met de snelle economische en demografische groei waar deze regio mee te maken heeft, worden die waarden alleen maar belangrijker. In een tijd waarin de stedelijke economie steeds meer draait om kennis en dus om menselijk kapitaal, is zo'n veelzijdige en groene leefomgeving bovendien een concurrentiefactor van betekenis.

Ligging in Metropoolregio /

Bron / H+N+S landschapsarchitecten

Talentvolle kenniswerkers uit binnen- en buitenland kunnen immers kieskeurig zijn in de keuze van hun woon- en werkplek.

Centraal in het perspectief voor de lange termijn staat dan ook de ambitie om Nieuw Land verder uit te bouwen tot een robuust en veerkrachtig natuurgebied van internationale betekenis, dat functioneert als één geheel en verbonden is met zijn omgeving. Een natuurgebied dat mensen welkom heet en door zijn omvang en kwaliteit substantieel bijdraagt aan het welzijn en de welvaart in de wijde omtrek. Een natuurgebied dat zo mogelijk bijdraagt aan onderscheidende vestigingsmilieus voor bewoners en bedrijven, door de natuur dicht bij de stad te brengen of de stad op bijzondere wijzen dicht bij de natuur. Nieuw Land draagt bij aan een 'natuurinclusieve' samenleving; we geven invulling aan de natuurdoelen die internationaal zijn afgesproken, zodanig dat natuur en economie elkaar versterken en de maatschappelijke betekenis van de natuur wordt vergroot.

We volgen daarbij een adaptieve aanpak, in lijn met de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer. We werken niet vanuit een blauwdruk voor de toekomst, maar vanuit een perspectief dat richting geeft aan de stappen die tussen nu en de lange termijn genomen moeten en kunnen worden, zonder daar van tevoren vaste termijnen of data aan te koppelen. Dat is de strategie voor de stedelijke ontwikkeling in brede zin, maar ook voor de (natuur)ontwikkeling van Nieuw Land. We volgen een stapsgewijze aanpak voor de natuurontwikkeling en de recreatie. Afhankelijk van het verloop van de ecologische processen zullen er minder of meer natuurmaatregelen nodig zijn; afhankelijk van hoe het toeristisch-recreatief bezoek en de omliggende stedelijke gebieden zich ontwikkelen, zullen meer voorzieningen of nieuwe uitbreidingen van de natuur nodig zijn.

3.2 ECOLOGISCH PERSPECTIEF

Nieuw Land vormt straks het hart van een robuust en veerkrachtig ecosysteem in het IJsselmeergebied en is een duurzame, vitale schakel in de Oost-Atlantische flyway in de vogeltrek. Het TBES (toekomstbestendig ecologisch systeem) voor Markermeer en IJmeer is het richtpunt voor alle investeringen in de buitendijkse natuurontwikkeling. De Stuurgroep Markermeer-IJmeer werkt de opgave voor het TBES uit in het Panorama Markermeer-IJmeer, in verhouding tot andere functies van het gebied en in mogelijke maatregelen voor korte, middellange en lange termijn. Het maakt een onderscheid tussen de nieuwe natuur in het Markermeer langs de Oostvaardersdijk en de Houtribdijk, die wij tot het beoogde Nationaal Park rekenen, en het open water dat er slechts ten dele binnenvalt. Binnendijkse natuurontwikkeling (in Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen) ligt in het verlengde van het TBES en de Natura 2000-opgave.

Pijlers onder het TBES zijn meer natuurlijke oevers, meer luwe en ondiepe waterdelen, delen met helderder water en verbindingen tussen binnendijkse en buitendijkse natuur. De Marker Wadden

Lepelaarplassen /

Fotografie / Ernst Dirksen

langs de Houtribdijk, zoals beschreven in paragraaf 2.5, leveren een belangrijke bijdrage aan de eerstgenoemde drie pijlers. Langs de Oostvaardersdijk is een zone waar de relatie tussen de natuur binnendijs en buitendijs versterkt kan worden. Onderzocht wordt welke maatregelen hiervoor het meest in aanmerking komen. Hieronder een impressie.

// Pionieren in de beste Flevolandse traditie //

Een inlaat- en een uitlaatpunt voor water in de Oostvaardersdijk kunnen ervoor zorgen dat water uit het Markermeer de Oostvaardersplassen binnenstroomt. Dit wordt dan door het gebied heen geleid en aan de andere kant weer uitgepompt. Zo ontstaat er in de Oostvaardersplassen meer waterdynamiek. Dankzij de wateruitwisseling wordt nutriëntrijk water uit de Oostvaardersplassen toegevoegd aan het Markermeer, met een positief effect op de visstand in het Markermeer. Door bijvoorbeeld een dammenstructuur en ondieptes worden deze nutriënten langer vastgehouden en kunnen ze in het Markermeer leiden tot een nieuwe gradiënt. Het ecologische

effect wordt nog groter als zowel het inlaat- als het uitlaatpunt wordt voorzien van vispassages.

Het perspectief voor de Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen ligt in het behoud en het verder ontwikkelen van de huidige natuurwaarde. Voor de Lepelaarplassen is de ontwikkeling op lange termijn gericht op het realiseren van een robuust en duurzaam vitaal moerasgebied, volgens de opgaven die volgen uit Natura 2000. De hoofddoelstelling voor de Oostvaardersplassen luidt volgens het Beheerplan 'een natuurlijk dynamisch moerasesysteem met een hoge natuurwaarde als voortplantings- en verblijfgebied van vrij levende moerasvogels en zoogdieren'. Beide natuurkernen hebben er baat bij als natuurlijke processen meer ruimte krijgen. De wateruitwisseling met het Markermeer is daar belangrijk in.

Natuurontwikkeling in Nieuw Land is pionieren in de beste Flevolandse traditie. Hoe gedegen voorbereid ook, het resultaat is nooit voorspelbaar. Ook de bestaande natuur is voortdurend in beweging. Deels door ingrepen van de natuurbeheerders, maar vooral ook door de eigen natuurlijke dynamiek. In een veranderende omgeving past het ecosysteem zich voortdurend aan.

Dat proces doorloopt verschillende stadia, kan lang duren en is evenmin altijd voorspelbaar. Dat maakt natuurontwikkeling en -beheer in Nieuw Land niet alleen tot een avontuur, maar ook tot een dankbaar object van wetenschappelijk onderzoek. De resultaten helpen op hun beurt om ontwikkelingsprojecten en beheeractiviteiten (binnen en buiten Nieuw Land) doeltreffend en doelmatig vorm te geven, te evalueren en te optimaliseren. De onderzoeksfunctie krijgt in Nieuw Land ruim baan.

3.3 WATERPERSPECTIEF

Ingrepen in het open water van het Markermeer hebben een centrale rol in de totstandkoming van het toekomstbestendig ecologisch systeem. Meer natuurlijke oevers, meer luwe en ondiepe waterdelen en het terugdringen van het gehalte zwevend slib bevorderen de waterkwaliteit en de natuurontwikkeling. Mogelijkheden voor recreatie en toerisme, ook op het water, horen bij de kwaliteiten van het Nationaal Park, net als de landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Voor het open water in het gehele IJsselmeergebied zijn ook andere ambities en functies aan de orde die minder direct verbonden zijn aan de doelstellingen van het Nationaal Park. Die hebben betrekking op waterveiligheid, zoetwater, klimaatadaptatie, energieproductie, transport, visserij en verstedelijking. Specifiek voor het IJmeer is in de Samenwerkingsagenda Amsterdam-Almere (2017) het perspectief geformuleerd van een 'centraal recreatief waterpark'.

Uitgangspunt is dat al deze functies en ambities samengaan met de doelstellingen van het Nationaal Park en het toekomstbestendig

ecologisch systeem. Eerder onderzoek voor onder meer het Toekomstbeeld Markermeer-IJmeer en de structuurvisie RRAAM wijst in die richting. Een uitgewerkt en geactualiseerd beeld van hoe de verschillende functies en ambities zich tot elkaar verhouden, komt voort uit de twee integrale beleidsprocessen die nu gaande zijn: het Panorama Markermeer-IJmeer onder leiding van de Stuurgroep Markermeer-IJmeer en de Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 onder leiding van de rijksoverheid.

3.4 SOCIAAL-ECONOMISCH PERSPECTIEF

De natuur van Nieuw Land is ontstaan en ontwikkeld in een regio die al sinds decennia een rol heeft in de opvang van de stedelijke druk van de noordelijke Randstad. Aan die stedelijke omgeving voegt het een waardevolle kwaliteit toe. Nieuw Land brengt mensen in contact met de natuur. Dat bevordert het collectieve welzijn en de volksgezondheid. Voor de bewoners van Flevoland draagt de nieuwe natuur, zeker met de status van Nationaal Park, bovendien bij aan de affiniteit met verandering en vernieuwing die hier nog altijd voelbaar is: de trots op wat men hier gezamenlijk voor elkaar heeft gekregen.

// We brengen de natuur en de stad dicht bij elkaar //

Actieve betrokkenheid bij de natuur bevordert de sociaal-economische betekenis. Bekende vormen zijn de mogelijkheden tot recreatief bezoek en de educatieve programma's. Betrokkenheid ontstaat ook door relaties aan te gaan met lokale ondernemers voor de inkoop van producten en diensten, van horeca tot onderhoud. We staan open voor ideeën van ondernemers en bewoners die op een vernieuwende manier bijdragen aan het uitdragen van de waarden van Nieuw Land, zolang hun activiteiten passen binnen de principes en doelstellingen van het Nationaal Park. De Oostvaardersplassen en de Lepelaarplassen trekken bovendien vele natuurliefhebbers die op basis van vrijwilligheid bijdragen aan het beheer.

Hetzelfde zal te zijner tijd ook voor de Marker Wadden gelden. De betrokkenheid van deze vrijwilligers, feitelijk ambassadeurs van het gebied, is een groot goed dat we ook in de toekomst blijven koesteren.

De mogelijkheid die in de wet- en regelgeving lijkt te ontstaan om een Nationaal Park ruimer te begrenzen dan alleen de natuurkernen, nodigt ook uit om anders na te denken over de relatie met de omliggende steden. Er liggen kansen om de natuur nog verder de stad in te trekken, in het verlengde van de huidige plannen voor de poortgebieden van Almere en Lelystad en Bataviakwartier in Lelystad. Omgekeerd willen we de stad dichterbij de natuur brengen. Dat levert onderscheidende en wervende vestigingsmilieus op voor bewoners en bedrijven. De groei van Almere en Lelystad brengt op zo'n manier ook een kwalitatieve verrijking voor de woon- en werkmilieus. We willen kansrijkheid van ontwikkelingen als deze verkennen, waarbij voorop staat dat er geen negatieve invloed mag ontstaan op de natuurwaarden binnen de bestaande grenzen van het Nationaal Park.

Ook ontstaan nieuwe kansen voor verbindingen tussen de natuur en de landbouw. De agrarische sector in Flevoland blinkt uit in innovatiekracht. Nieuwe ontwikkelingen, bedrijfsvormen, technieken en kennis vinden er hun weg naar de praktijk. Natuurinclusieve landbouw is een voorbeeld van zo'n nieuwe ontwikkeling. Agrarische ondernemers die hierin actief zijn, kunnen als ze dat willen bij het Nationaal Park worden betrokken.

Net als het ecologisch perspectief, nodigt het sociaal-economisch perspectief uit tot wetenschappelijk onderzoek. Vanwege de ligging in een dichtbevolkt gebied, is Nieuw Land een bron van kennis over de interactie tussen mens en natuur. Dat is een veelzijdig thema dat gaat over gedrag, verwachtingen en beleving van bezoekers in relatie tot de natuurdoelstellingen, maar ook om de gezondheid en het welzijn in de metropoolregio en de verbinding tussen natuur en cultuur.

Fotografie / provincie Flevoland

Schetsontwerp Lelypoort /

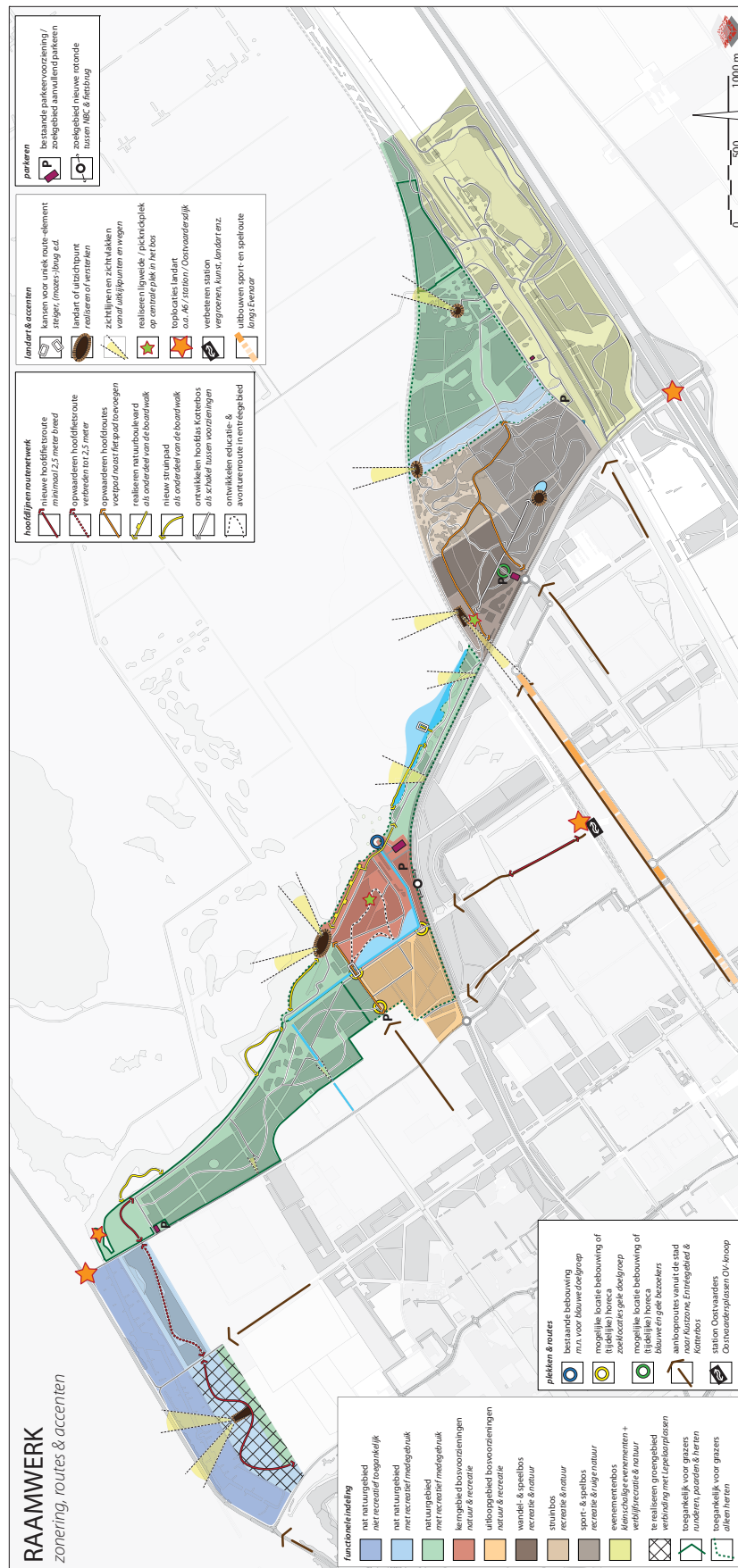
3.5 RECREATIEF EN TOERISTISCH PERSPECTIEF

Nieuw Land verwelkomt bezoekers, biedt verrassing en avontuur en stimuleert zo de fascinatie voor de natuur. Tegelijk is de moerasnatuur gevoelig voor verstoring. Grote delen van de natuurkernen zijn voor recreatief bezoek alleen begeleid toegankelijk. De uitdaging voor de Nieuw Land-partners is om nieuwe kansen

voor toerisme en recreatie te ontdekken en ontwikkelen die aansluiten bij de unieke fysieke omstandigheden in het gebied en de gevoeligheid van de natuur.

// Nieuw Land verwelkomt
bezoekers in poortgebieden
op land en aan het water //

Almeersepoort /

Bron / Bureau Nieuwe Gracht

Vijf poorten /

De ontwikkeling van de poortgebieden bij Almere en Lelystad (met de werknamen Almeersepoort en Poort Lelystad) betekent een grote stap in die richting. De stad wordt hier met de natuur verbonden door de natuur naar de stad toe te brengen. De beide poortgebieden liggen in de bosrijke buitenschil van de Oostvaardersplassen. Ze bestrijken een groot gebied en vormen een bestemming op zichzelf. Binnen de poortgebieden komt een uitgebreid aanbod aan natuurbeleving, fiets- en wandelroutes en recreatieve voorzieningen en activiteiten. Grote aantallen bezoekers kunnen hier kennismaken met en genieten van de natuur van Nieuw Land.

Almere en Lelystad willen we vergelijkbare poorten ontwikkelen voor verkeer over water. De haven op het eerste eiland van de Marker Wadden wordt zo'n 'waterpoort' en bij de Trekvogel liggen daar ook kansen voor. Bataviakwartier in Lelystad kan zich ontwikkelen tot 'stadspoort', goed bereikbaar over land en over water en met meer mogelijkheden voor stedelijke vormen van cultuur en vermaak. Er zal een veerdienst gaan varen tussen Bataviyahaven en de haven van de Marker Wadden. Deze drie poorten vormen nieuwe vaardoelen op het Markermeer en stimuleren zo ook het recreatief gebruik van het open water.

Dit concept van 'poorten' leent zich voor verdere uitbreiding. Naast de 'landpoorten' bij

Door de dynamiek van de natuur is elk bezoek anders en steeds een belevenis. Dat geeft Nieuw

Land een avontuurlijk karakter. Daar hoort bij om op zoek te gaan naar alternatieve manieren om het gebied te kunnen verkennen dan alleen wandelend, fietsend of via excursies. Concrete ideeën en initiatieven daarvoor worden aangemoedigd, mits ze passen bij de waarden en kwaliteiten van het gebied.

3.6 DUURZAAMHEIDSPERSPECTIEF

Nieuw Land levert intrinsiek een bijdrage aan een duurzame en toekomstbestendige samenleving, vanwege de bijdrage aan lokale, nationale en internationale natuurwaarden en de bijdrage aan het welzijn van bewoners in een wijde omgeving. Ook in het dagelijks functioneren zal het gebied die duurzaamheidsambitie incorporeren en uitdragen. Dit betekent concreet dat we toewerken naar een Nationaal Park dat in zijn beheer en exploitatie bij voorkeur gebruik maakt van materialen die uit het gebied zelf afkomstig zijn, hernieuwbare en duurzame energiebronnen gebruikt en geen afval produceert. De Marker Wadden blijven volledig off-grid. Dat wil zeggen dat er geen elektriciteits- of gasleidingen naar de eilanden gelegd zullen worden.

3.7 ORGANISATORISCH PERSPECTIEF

Nieuw Land wordt bestuurd door een samenwerking van de zeven meest direct betrokken overheidspartijen en terreinbeheerders: Het Flevo-landschap, Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat, de gemeenten Almere en Lelystad en de provincie Flevoland. Als Nieuw Land-partners hebben we een stuurgroep geformeerd op politiek en bestuurlijk niveau, en een projectgroep die bestuurlijke afspraken voorbereidt. We werken samen, in wederzijds vertrouwen en met open houding naar elkaar, aan de ontwikkeling van het gebied. Coalitiepartners zijn autonoom in de uitwerking en uitvoering van gebiedsontwikkelings- en andere projecten en van gezamenlijke afspraken. Dat maakt het geheel wendbaar en slagvaardig. De provincie Flevoland treedt als

bevoegd gezag op als aanspreekpunt voor zaken die het Nationaal Park als geheel betreffen.

We kiezen voor een collectieve aanpak als dat een efficiëntere besteding van menskracht en financiële middelen mogelijk maakt of de eenheid in de presentatie van Nieuw Land naar buiten bevordert. De al bestaande werkgroep Communicatie is daar een goed voorbeeld van. Deze is onder meer verantwoordelijk voor de gezamenlijke website en huisstijl van Nieuw Land.

Volgende stappen in de ontwikkeling zullen vaker om zo'n collectieve aanpak vragen. Er zullen zich meer projecten aandienen die meer dan één terreinbeheerder of overheid aangaan, zeker gezien de ambities om de natuurkernen beter te verbinden en de relatie met de omliggende steden te versterken. De behoefte neemt toe aan bundeling van krachten in de fondsenwerving, de monitoring, en de kennis- of onderzoeksagenda, en aan een gezamenlijke lijn in bijvoorbeeld duurzaamheidsbeleid of beeldkwaliteit.

// De gezamenlijke
programma-organisatie
is licht, dynamisch en
doeltreffend //

Versterking van de gezamenlijke programma-organisatie voorziet in de toenemende behoefte aan collectiviteit. Deze gezamenlijke organisatie blijft licht, dynamisch en doeltreffend en bedient zowel de besturen van de zeven gebiedspartners, die beslissen over de voorstellen die uit de programma-organisatie komen, als de lokale, regionale en nationale stakeholders voor wie het belangrijk is om één aanspreekpunt te hebben. De programma-organisatie kan een beroep doen op de staf van de zeven gebiedspartners om werkgroepen samen te stellen die gezamenlijke afspraken voorbereiden, vergelijkbaar met de werkgroep communicatie die nu al functioneert. Voor grotere ontwikkelingsopgaven die de grenzen van de terreinbeheerders en/of de gemeenten overschrijden, kan de formule van een tijdelijke werkmaatschappij uitkomst bieden.

De provincie Flevoland neemt het voortouw in het opzetten van zo'n programma-organisatie. Dat past bij haar rol, want provincies bepalen in Nederland wat er wel en niet mag in natuurgebieden op hun grondgebied en verlenen vergunningen en ontheffingen. Provincies kunnen er daarnaast voor kiezen om een landschapsbeleid te voeren.

3.8 FINANCIËEL PERSPECTIEF

De lopende ontwikkelingsprojecten in Nieuw Land tellen op tot een investering van meer dan 100 miljoen euro. Dit investeringsbedrag is in zijn geheel beschikbaar en bijeengebracht door het Rijk, de provincie, natuurorganisaties, gemeenten en andere publieke en private partijen en bestemd voor de realisatie van de eerste fase van de Marker Wadden, Trintelzand, de poortgebieden in Lelystad en Almere en de Natura 2000-projecten in de Oostvaardersplassen. De reguliere budgetten voor het natuurbeleid, sinds 2014 gedecentraliseerd naar de provincie, zijn belangrijk voor het dagelijks beheer.

Financieel liggen er relaties met andere publieke werken in het gebied. De ontwikkeling van Nieuw Land maakt deel uit van grotere programma's voor het IJsselmeergebied en de Metropoolregio Amsterdam. Die omvatten bijvoorbeeld ook maatregelen voor de waterveiligheid en waterkwaliteit (als onderdeel van het nationale Deltaprogramma) en investeringen voor de stedelijke ontwikkeling in de regio Amsterdam-Almere-Markermeer (via het programma RRAAM). In de bestuursovereenkomst bij RRAAM zijn investeringen in het toekomstbestendig ecologisch systeem gekoppeld aan de recreatie en stedelijke ontwikkeling.

Dwarsverbanden zoals deze dragen aanzienlijk bij aan de investeringskracht van het beoogde Nationaal Park. Zo is de aanleg van Trintelzand verbonden aan de versterking van de Houtribdijk en wordt de landpoort bij Almere deels gefinancierd met middelen uit het Fonds Verstedelijking Almere. De landpoort bij Lelystad wordt gefinancierd vanuit bijdragen van de gemeente, de provincie en Staatsbosbeheer. Ook private partijen dragen bij aan de natuurontwikkeling. Zo is de aanleg van de Marker Wadden gestart mede dankzij een substantiële bijdrage van de Postcodeloterij. Aan de bouw van de vijf eilanden dragen ook andere private organisaties bij.

Op korte termijn zijn de beoogde investeringen financieel gedekt. Ook voor de langere termijn hebben Nieuw Land en het TBES een solide financiële basis nodig, zowel voor de verdere ontwikkeling als voor het beheer. Er zal in elk geval investeringsbudget nodig zijn voor de voltooiing van de Marker Wadden, andere elementen van het toekomstbestendig ecologisch systeem en de verdere ontwikkeling van poortgebieden. Volgende stappen in de ontwikkeling vragen om alternatieve, substantiële bronnen van financiering of inkomsten. Denkbaar is bijvoorbeeld een relatie met het publieke kapitaal dat in en om het gebied beschikbaar is, zoals het zand dat beschikbaar komt bij de uitvoering van natuurontwikkelingswerken.

// Het investeringsbedrag
van 100 miljoen voor
lopende projecten is in zijn
geheel beschikbaar //

Fotografie / Dick Vos

4

de agenda

A photograph of two ibexes in a grassy field. One ibex is in the foreground, facing right, with its large, dark antlers visible. Another ibex is partially visible behind it to the left. The background shows a hazy, mountainous landscape under a cloudy sky. The text 'van nieuw land' is overlaid in white, lowercase letters across the middle of the image.

van nieuw land

De dynamiek van
de natuur nodigt uit
tot avontuur en experiment.

4.1 MASTERPLAN MET UITVOERINGSPROGRAMMA

De komende periode werken we aan een gezamenlijk Masterplan Nieuw Land. Dit zal zowel de visie op de ontwikkeling van Nieuw Land op lange termijn bevatten als een uitvoeringsprogramma voor de komende jaren. We maken de ambities concreet wat betreft:

1. **de ecologische ontwikkeling,**
2. **de ruimtelijke structuur en de verbinding met de steden,**
3. **duurzaamheid,**
4. **onderzoek,**
5. **educatie, marketing en communicatie,**
6. **organisatie,**
7. **financiën,**
8. **planning.**

Het masterplan wordt een levend document dat periodiek zal worden herzien. Dat stelt onszelf in staat om voortdurend te reageren op kansen die zich aandienen, maar ook om te blijven leren van gerealiseerde projecten. We hebben met Nieuw Land tenslotte de ambitie om innovatief te zijn, om ook buiten de gebaande paden te treden. Er is ruimte voor experiment. We gaan dat avontuur graag samen met de rijksoverheid aan, als pilot voor een Nationaal Park-nieuwe stijl.

// We reageren op nieuwe kansen en leren van gerealiseerde projecten //

In dit hoofdstuk benoemen we de acties die we op dit moment voorzien om tot een gedegen masterplan te komen.

4.2 SAMENWERKING

In het masterplan wordt uitwerking gegeven aan de in paragraaf 3.6 omschreven versterking van de programma-organisatie. In werkgroepen verkennen we de aanpak van de belangrijkste opgaven en werken we deze uit. Voor een deel zijn dat gebiedsgerichte opgaven, in het

bijzonder voor gebieden waar de natuur kan aansluiten op de omliggende steden of voor de nieuwe poortgebieden, naast de poortgebieden die al in ontwikkeling zijn. Voor een ander deel zijn het thematische werkgroepen, bijvoorbeeld voor financiën en voor onderzoek & educatie. De werkgroepen worden samengesteld uit vertegenwoordigers van de meest betrokken Nieuw Land-partners, indien gewenst aangevuld met medewerkers van andere organisaties (zoals het waterschap Zuiderzeeland).

Terwijl we aan de programma-organisatie werken, zetten we de bestaande samenwerking voort. De coalitie van zeven overheden en terreinbeheerders bereidt gemeenschappelijke afspraken voor en treedt op als opdrachtgever van activiteiten waarvoor de samenhang of efficiëntie een collectieve aanpak wenselijk maakt. Het reguliere beheer blijft nu en in de toekomst in handen van de betreffende terreinbeheerder zelf. Voor de Lepelaarplassen bijvoorbeeld stelt het Flevo-landschap in 2018 een beheerplan op en actualiseert de provincie in 2019 het Natura 2000-beheerplan. Bij de lopende uitvoeringsprogramma's (de Marker Wadden, Trintelzand, de poortgebieden bij Almere en Lelystad en het Natura 2000-beheerplan) zorgt de projecteigenaar voor een toegesneden samenwerking. Partners binnen en buiten de Nieuw Land-samenwerking doen erin mee als de opgave daarom vraagt.

4.3 RUIMTELIJKE PROJECTEN EN ZONERING

Nieuw Land blijft zich continu ontwikkelen. Gedurende het opstellen van het masterplan en de aanvraag van de Nationaal Park-status werken we door aan de voorbereiding en uitvoering van een groot aantal ontwikkelingsprojecten. Ze komen voort uit onder meer het toekomstbestendig ecologisch systeem, de beheerplannen voor Natura 2000 en de programma's voor de poortgebieden bij Almere en Lelystad.

De uitvoering van de lopende projecten kent de volgende planning:

	2018	2019	2020	2021	2022
Lepelaarplassen	/ Planvorming de Trekvogel / Planvorming verbinding met Markermeer	/ Besluitvorming plan de Trekvogel / Start beslissing MIRT-verkenning verbinding Markermeer			
Oostvaardersplassen	/ Natura 2000: Planvorming verbinding met Markermeer / Pr. Nieuwe Natuur: inrichting kavels Oostvaardersveldzone	/ Natura 2000: Uitvoering moerasreset fase 1 / Natura 2000: Uitvoering maatregelen grazige deel / Pr. Nieuwe Natuur: doorloop inrichting kavels Oostvaarders veldzone / Start beslissing MIRT-verkenning / verbinding Markermeer	Natura 2000: doorloop moerasreset	Natura 2000: doorloop moerasreset	Natura 2000: doorloop moerasreset
Poort Almere	/ Verrijken bossen / Landart / Programmering en marketing	/ Inrichting gebied (water, infra, bossen, enz) / Programmering en marketing / Gastheerschap	/ Oplevering stationslocatie / Mobiliteitsmaatregelen	Rotonde gereed	
Poort Lelystad	/ Opstellen uitvoeringsprogramma	/ Start uitvoeringsprogramma	/ Verrijken bossen / Aanleg slenken / Verbeteren bereikbaarheid en toegankelijkheid		
Marker Wadden	/ Aanleg eilanden fase 1 / Openstelling 1e eiland	/ Aanleg eilanden fase 1 / Aanleg 'nederzetting' op 1e eiland / Start veerdienst / Organiseren financiering fase 2	/ Oplevering eilanden fase 1 / Besluitvorming financiering fase 2	Voorbereiden fase 2	Start fase 2
Trintelzand	/ Uitvoering versterking Houtribdijk incl. aanleg Trintelzand	/ Uitvoering versterking Houtribdijk incl. aanleg Trintelzand	/ Oplevering versterking Houtribdijk incl. aanleg Trintelzand		
Markermeer	/ Afronden Panorama en Gebiedsagenda				

Buitencentrum 'Oostvaardersplassen' /

Bron / Staatsbosbeheer

De collectie projecten blijft in de loop van de jaren wijzigen: bestaande projecten worden opgeleverd en nieuwe projecten dienen zich aan. Om binnen deze dynamiek te kunnen werken, is het van belang dat er een zonering ligt die laat zien hoe de verschillende activiteiten en natuurtypen zich ruimtelijk tot elkaar verhouden. De zoneringkaart wordt in het masterplan opgenomen. Sommige delen van Nieuw Land (met name de natuurkernen) blijven niet of beperkt toegankelijk, andere kunnen juist meer mogelijkheden krijgen voor toeristisch en recreatief bezoek. De kaart zal ook laten zien waar kansen liggen voor een verbinding met de stad. De zonering biedt houvast voor de lange termijn.

Een gezamenlijke huisstijl verbindt de poortgebieden in Almere en Lelystad tot één familie en vergroot de samenhang en herkenbaarheid van het beoogde Nationaal Park. Denk aan de vormgeving van rustpunten, informatiebebording, materialisatie van paden en hekwerken. Deze huisstijl is niet uniform, maar schept wel eenheid. De eerste ervaringen worden dit jaar opgedaan met de bebording rond de Lepelaarplassen, een gezamenlijke mobiele evenemententent en een uitkijkpunt op de Marker Wadden.

4.4 PUBLIEKSBEREIK

Bekendheid en vertrouwdheid met Nieuw Land onder brede lagen van de bevolking is een voorwaarde om de sociaal-economische kansen van het gebied te benutten. We ontwikkelen het gebied vanuit de overtuiging dat de natuur de mens versterkt en de mens de natuur versterkt. Bewoners in de regio moeten weten wat voor gebied dit is, welke natuur ze er kunnen vinden, welke verhalen eraan verbonden zijn.

De belofte van Nieuw Land aan bezoekers en geïnteresseerden luidt: 'steeds weer verrast door het samenspel van mens en natuur'. Nieuw Land staat voor een aantal waarden: avontuurlijk, open, levendig, innovatief en toonaangevend. Die waarden dragen we uit; we willen bereiken dat mensen de naam 'Nieuw Land' ermee associëren. Daarmee ontstaat een gebiedseigen merk dat goed past binnen het gemeenschappelijke merk 'Nationaal Parken', waar weer eigen waarden aan verbonden zijn.

Het archetypische karakter dat bij de waarden van Nieuw Land hoort is de 'hartelijke avonturier'. Als avonturiersmerk is Nieuw Land extravert,

met veel energie. Het karakter kent een sterke onafhankelijkheid, is krachtig en niet bang anders te zijn. Vernieuwing is typisch voor de avonturier. Ook Flevoland, de provincie van de pioniers, heeft dit karakter. Het hartelijke komt naar voren in de openheid en levendigheid: bezoekers zijn welkom. Producten, verhalen en communicatie-uitingen maken het karakter van hartelijke avonturier zichtbaar en beleefbaar. Speerpunten voor de komende jaren zijn (a) zichtbaarheid online en in het veld, (b) gastheerschap en (c) het ontwikkelen van gezamenlijke producten voor bezoekers.

/ EDUCATIE

We beschikken over een uitgebreid pakket aan educatieve middelen en activiteiten die de nieuwsgierigheid aanwakken, verbazing en verwondering bewerkstelligen en de waardering voor en betrokkenheid bij de natuur verhogen, die kortom passen bij de positionering van hartelijke avonturier. Aan de basis van het educatieprogramma staan de programma's, de activiteiten en diensten bij de verschillende partners. Zij verzorgen activiteiten gericht op delen van kennis, leren van de natuur en het ervaren en beleven van de natuur.

Onder 'educatie' worden vanouds vooral de activiteiten verstaan die gericht zijn op jeugd en jongeren, die met en voor de scholen worden ontwikkeld, van basisonderwijs tot beroeps-onderwijs. Wij vatten 'educatie' breder op, als alle activiteiten gericht op het verspreiden van kennis. Daaronder valt ook het zelf meedoen, het participeren in de natuur. Voor jeugd en jongeren gaat dat om activiteiten als survivaalexpedities of zomerkampen in de natuur, naast de bekende producten en diensten voor de scholen. Maar we bedienen ook heel andere doelgroepen. Zo gaat de verhuur van ruimtes voor brainstormsessies en boardmeetings in de bezoekerscentra gepaard met educatieve elementen; door informatie en exposities in het bezoekerscentrum zelf, maar ook door bijzondere activiteiten voor deelnemers aan te bieden.

Als Nieuw Land-partners maken we samen een programmeringsplan (bestaande uit les- en informatiepakketten, exposities, enzovoort). Daarmee zetten we de merkwaaarden van Nieuw Land en wat er in het gebied te beleven valt, stevig neer.

4.5 ONDERZOEK

Ook voor onderzoekers is Nieuw Land een avontuur. Verandering vormt de boventoon. De ecologische dynamiek en de grootstedelijke setting bieden een enorm potentieel voor een breed scala aan onderzoekers, van aquatisch ecologen tot sociologen en van ornithologen tot bodemkundigen. Nieuw Land biedt uitstekende kansen om toegepast onderzoek en monitoring, die gebruikelijk zijn bij Nationale Parken, te combineren met fundamenteel wetenschappelijk onderzoek.

Vanwege de snelle ontwikkeling bestaat juist in Nieuw Land behoefte aan fundamentele, wetenschappelijke kennis. Omgekeerd biedt de nieuwe, zich snel ontwikkelende natuur ook uitgelezen mogelijkheden om nieuwe wetenschappelijke kennis op te doen. Dit gaat bijvoorbeeld over ecologische en geomorfologische processen op systeemniveau, zoals de veranderende morfologie van de waterbodems in de Oostvaardersplassen of de opeenvolgende stadia van moerasontwikkeling op de Marker Wadden. Maar ook de interactie tussen de natuurgebieden is onderwerp van onderzoek, net als de verhouding tussen de natuur en de mens in een natuurinclusieve samenleving. Niet voor niets weten veel promovendi en andere wetenschappelijke onderzoekers het gebied al te vinden. We bouwen veldstations, faciliteren onderzoekers, voeren eigen onderzoek uit en organiseren intussen de kennisuitwisseling, bijvoorbeeld door gezamenlijke onderzoeksdagen en het ineenschuiven van adviesraden. Er is een goede samenwerking tot stand gekomen met universiteiten.

De monitoring van de Natura 2000-doelstellingen is wettelijk geregeld. Ander onderzoek is heel praktisch, vaak in relatie tot beheer. Dat gaat om praktijkgerichte, beleidsondersteunende kennis, bijvoorbeeld om op basis van bezoekersonderzoek uitgangspunten te kunnen formuleren voor toekomstige investeringen.

De ambitie is om onderzoek nog meer dan nu te profileren als een bijzondere kwaliteit van dit Nationale Park, ook voor een groter publiek. Nieuw Land is een 'living lab', waar experimenten in de open lucht en in alle openbaarheid plaatsvinden en resultaten van onderzoek rechtstreeks worden toegepast. Een inspirerend boegbeeld werft onderzoekers en onderzoeksmiddelen, en brengt resultaten naar buiten. Zo'n aanpak vraagt om een onderzoeksprogramma en – organisatie op het niveau van Nieuw Land als geheel.

Op langere termijn worden de onderzoeksactiviteiten vooraf inhoudelijk afgestemd. Dan worden de krachten gebundeld om een stevig programma gefinancierd te krijgen, bijvoorbeeld bij fondsen als NWO, SIA en de Nationale Wetenschapsagenda. Gezien de betekenis van Nieuw Land voor de vogeltrek, stimuleren we in het onderzoek samenwerking met internationale partijen.

colofon

Dit is een uitgave van de provincie Flevoland in samenwerking met de partners van Nationaal Park Nieuw Land:

PROVINCIE FLEVOLAND

Gemeente Almere

gemeente
Lelystad

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Natuurmonumenten

staatsbosbeheer

Tekst:

Peter Paul Witsen, bureau Westerlengte

Druk: ADC

Ontwerp: Delta3

Kaarten: H+N+S landschapsarchitecten

Almeersepoort Bureau Nieuwe Gracht

Poort van Lelystad Jan Willem Perenboom

Fotografie cover: EMS

Beelden: Marjolein den Hartog, Dick Vos, Ernst Dirksen, Herbert Jan Koopman, Rien Wanders, Jantine van Middelkoop, Geert Smit, Natuurmonumenten, Stichting Het Flevo-landschap, gemeente Almere, gemeente Lelystad, provincie Flevoland, Staatsbosbeheer en EMS

/ Contact:

Provincie Flevoland

Visarenddreef 1

Postbus 55

8200 AD Lelystad

Telefoon 0320 - 265 265

E-mail: info@flevoland.nl

www.flevoland.nl

Maart 2018

Fotografie / EMS

